

Īpašu uzdevumu ministra
sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

Vidzemes augstskola

JAUNATNES POLITISKĀ LĪDZDALĪBA PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANĀS

Valmiera 2005

Pētījuma iniciators: Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts ir sabiedrības integrācijas nozares vadošā valsts pārvaldes iestāde, kuras kompetencē ir izstrādāt un īstenot valsts politiku šādās jomās: sabiedrības integrācija, mazākumtautību tiesības, pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšana un lībiešu kultūras un tradīciju saglabāšana, kā arī rasu diskriminācijas izskaušana.

Pētījuma veicējs: Vidzemes augstskola

Vidzemes augstskola dibināta 1996. gadā ar mērķi apturēt intelektuālā potenciāla aizplūšanu no Latvijas ziemeļu reģiona. Tā ir patstāvīgs augstākās izglītības un zinātniski pētnieciskais centrs, kas nodrošina mūsdienu prasībām atbilstošu kvalitatīvu un konkurētspējīgu augstāko izglītību, veiksmīgi sadarbojoties ar partneriem Latvijā un ārvalstīs.

Pētījuma autori

Dace Jansone, Vidzemes augstskola

Vineta Silkāne, Vidzemes augstskola

Jānis Ikstens, Vidzemes augstskola

Pētījuma īstenošanā piedalījās Vidzemes augstskolas Politoloģijas nodaļas un Komunikācijas un sabiedrisko attiecību nodaļas studenti: Dace Cepurīte, Gunta Gabruševa, Ruta Ķere, Zanda Ozola, Anita Rode, Sabīne Viļumsone un Anita Zušmane.

Paldies Latvijas Pašvaldību savienībai par atbalstu pētījuma īstenošanā.

© ĪUMSILS, 2005

© Vidzemes augstskola, 2005

Cienījamais pētījuma lasītāj!

Ar Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta atbalstu Vidzemes augstskolas pētnieki ir veikuši pētījumu par jauniešu politisko līdzdalību, īpaši uzsverot jauniešu līdzdalību pašvaldību vēlēšanās. Ceru, ka šis pētījums ļaus vairāk uzzināt par iemesliem, kuru dēļ jaunieši izvēlās piedalīties vai nepiedalīties vēlēšanās, kā arī palīdzēs turpmāk veicināt jauniešu – un ne tikai – dalību pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs.

Esošo situāciju Latvijā raksturo jauniešu neieinteresētība un pasivitāte, jo lielākā daļa jaunatnes netiek motivēta piedalīties sabiedriskās aktivitātēs, jaunieši maz interesējas un orientējas gan politiskās, gan sabiedriskās dzīves norisēs. Kā atklājās, visneaktīvākie balsotāji ir jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem – vairums neizprot līdzdalības nozīmīgumu ne sabiedrisko organizāciju aktivitātēs, ne politiskajos procesos. Īpaši svarīgs jautājums ir par jauniešu iespējām ietekmēt tādu lēmumu pieņemšanu, kas tiešā veidā skar viņu dzīvi – gan pašvaldībās, gan valstī kopumā. Šāda līdzdalības prakse būtu jāveicina valsts un pašvaldību līmenī, lai pārdomāti veidotos zinoša, motivēta un aktīva jauniešu paaudze, kas spētu sadarboties, diskutēt, lemt un atbilstoši rīkoties, kā arī redzētu savu vietu nākamo Latvijas politiķu vidū.

Politiskajās un sabiedriskajās aktivitātēs vairumā iesaistās tie jaunieši, kuriem šāda tēma liekas tuva un interesanta. Bet praksē nākas saskarties ar to, ka dažādas aktivitātes, ko jaunieši veic nevalstiskajās organizācijās, skolēnu un studentu pašpārvaldēs, organizējot dažādas akcijas un pasākumus – tā ir tā pati politika, tikai citā līmenī, jo tāpat jaunieši lemj – ko un kā darīt, kādas metodes izmantot mērķu sasniegšanai.

Esmu pārliecināts, ka jauniešu politiskās līdzdalības veicināšana un jauniešu iniciatīvu atbalsts ir svarīga pilsoniskās sabiedrības attīstības un stiprināšanas sastāvdaļa. Tāpēc ceru, ka tuvākā nākotne parādīs, ka paši jaunieši būs uzņēmīgāki, paši iniciēs jaunas vēsmas vietējā un valsts pārvaldē, mācīsies un izpratīs kopsakarības, un drīzumā arī paši aktīvi līdzdarbosies un spēs kvalitatīvi un pārdomāti ietekmēt pašvaldībās un valstī kopumā notiekošos procesus.

Ainars Latkovskis,
Īpašu uzdevumu ministrs sabiedrības integrācijas lietās

SATURS

IEVADS	5
PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA	6
1. LĪDZŠINĒJIE PĒTĪJUMI PAR JAUNATNES LĪDZDALĪBU PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANĀS	9
2. FOKUSA GRUPU APTAUJAS PAR MOTIVĀCIJU JAUNATNES POLITISKAJAI LĪDZDALĪBAI PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANĀS	12
3. PARTIJU UN VĒLĒŠANU APVIENĪBU LĪDERU APTAUJA PAR MOTIVĀCIJU IEKĻAUT JAUNIEŠUS VĒLĒŠANU SARAKSTOS	21
4. OFICIĀLO VĒLĒŠANU DATU ANALĪZE PAR JAUNATNES LĪDZDALĪBU 1997.GADA, 2001.GADA UN 2005.GADA PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANĀS	30
SECINĀJUMI PAR JAUNATNES POLITISKO LĪDZDALĪBU PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANĀS	40
PIELIKUMI	42

Ievads

Jaunatnes politiskā līdzdalība, īpaši vietējās pārvaldes līmenī ir viens no integrētas un pilsoniskas sabiedrības veiksmīgas veidošanās priekšnosacījumiem. Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta veiktās iedzīvotāju aptaujas¹ sabiedrības integrācijas monitoringa ietvaros liecina, ka, salīdzinot ar citām vecuma grupām, jaunieši visbiežāk sabiedrības integrācijas veicināšanai izvēlētos politiskos līdzekļus – sabiedrības sociālās aktivitātes veicināšana, politiķu darbība un likumdošanas sakārtošana. No otras puses, jaunatnes līdzdalība, īpaši, politiskā, ir zema – kā biežākais līdzdalības veids ir minēti sporta, atpūtas un mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi, biežāk minētais neiesaistīšanās iemesls – intereses trūkums.

Pieņemot grozījumus Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 8.pantā, jaunatnei jau no 18 gadu vecuma tiek dotas iespējas aktīvāk piedalīties vietējā politiskajā dzīvē – kandidēt pašvaldību vēlēšanās. Taču, ņemot vērā iepriekš minēto, analīzes vērtā ir grozījumu ietekme uz jaunatnes politisko līdzdalību.

Līdz ar to šī pētījuma mērķis ir analizēt grozījumu Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 8.pantā ietekmi uz jaunatnes politisko līdzdalību, ņemot vērā plašāku jaunatnes politiskās līdzdalības kontekstu.

¹ Iedzīvotāju aptauja par dažādiem sabiedrības integrācijas aspektiem. Pasūtītājs: ĪUMSILS, Izpildītājs: SKDS. Finansiālais atbalsts: ANO Attīstības programma. Rīga, 2003.gada novembris <http://www.integracija.gov.lv/index.php?id=386&sadala=22>, skatīts 30.09.2005.

Pētījuma metodoloģija

Lai analizētu jauniešu politisko līdzdalību 2005.gada pašvaldību vēlēšanās un izvērtētu grozījumu Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 8.pantā ietekmi uz jaunatnes politisko līdzdalību, pētījums tika veikts vairākos posmos.

Vispirms tika apzināti no 1990.gada līdz 2005.gadam Latvijā veiktie pētījumi, kas skar jaunatnes politiskās līdzdalības problemātiku. Šīs aktivitātes rezultātā tika izveidots bibliogrāfijas saraksts², kas aptver publicēto un internetā pieejamo avotu klāstu. Balstoties uz apzināto pētījumu atziņām tika iezīmēts konteksts, kas raksturo jaunatnes politisko līdzdalību pēdējo 15 gadu laikā.

Pētījuma mērķauditorija ir jaunatne vecumā no 18 līdz 25 gadiem, kur tas iespējams, atsevišķi nodalot 18-21 gadus veco jauniešu grupu. Saskaņā ar 2000.gada tautas skaitīšanas datiem³ 2005.gadā Latvijā dzīvo nedaudz vairāk kā 285 tūkstoši (285.450) 18-25 gadīgo jauniešu, no kuriem savukārt 18-21 gada vecuma grupā nedaudz vairāk kā 150 tūkstoši (150.544). Pēc Centrālās vēlēšanu komisijas datiem⁴, 2005.gada pašvaldību vēlēšanās kandidēja 59 astoņpadsmit gadus veci jaunieši, no kuriem divi ieguva deputāta mandātu, 63 deviņpadsmit gadus veci jaunieši, no kuriem tika ievēlēts viens, un 94 divdesmit gadus veci jaunieši, no kuriem ievēlēti tika pieci. Salīdzinājumam vecuma grupā no 21-30 gadiem kandidēja 1615 jaunieši, 211 no tiem tika ievēlēti par deputātiem⁵.

Lai izpētītu jaunatnes motivāciju iesaistīties pašvaldību darbā politiskā līmenī, tika izmantota fokusa grupu metode. Fokusa grupu diskusiju mērķis bija noskaidrot jauniešu motivāciju politiskajai līdzdalībai gan plašākā kontekstā – aplūkojot viņu līdzšinējo pieredzi un izvērtējot nākotnes perspektīvas, gan konkrēti analizējot izvēli kandidēt 2005.gada pašvaldību vēlēšanās⁶.

² skatīt 1. pielikumu

³ Latvijas 2000.gada tautas skaitīšanas rezultāti, 2002, CSB

⁴ 2005.gada pašvaldību vēlēšanu statistika, <http://www.pv2005.cvk.lv/kand/>, skatīts 30.09.2005.

⁵ turpat

⁶ Fokusa grupu diskusijas plāns 2. pielikumā

Fokusa grupu respondenti bija jaunieši vecumā no 18 – 25 gadiem, kas kandidēja 2005.gada pašvaldību vēlēšanās, sievietes un vīrieši, no visa tipa pašvaldībām un no visiem Latvijas reģioniem⁷.

Kopumā tika veiktas piecas fokusa grupu diskusijas: divas ar kandidātiem, kas tika ievēlēti un trīs ar kandidātiem, kas netika ievēlēti, pie tam nodalot atsevišķi pagastu un rajonu pilsētu pašvaldībās neievēlētos un republikas pilsētu domēs neievēlētos kandidātus.

Lai analizētu grozījumu Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 8.pantā ietekmi uz 2005.gada pašvaldību vēlēšanu rezultātiem, bija būtiski noskaidrot sarakstu iesniedzēju – partiju un vēlēšanu apvienību līderu vērtējumu par šiem grozījumiem un to ietekmi uz vēlēšanu kandidātu saraksta veidošanu. Tāpat bija svarīgi noskaidrot partiju un vēlēšanu apvienību līderu motivāciju iekļaut vai neiekļaut jaunatnes pārstāvjus kandidātu sarakstā, kā arī noskaidrot viņu redzējumu par jaunatnes piemērotību darbam pašvaldībā⁸. Šī uzdevuma veikšanai tika īstenota aptauja - telefonintervijas ar 203 partiju un vēlēšanu apvienību līderiem, no tiem 158 pārstāvēja ievēlētos sarakstus, bet 45 – neievēlētos, ievērojot reģionālā un pašvaldību tipa dalījuma aspektus⁹.

1.tabula. **Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptaujas respondentu sadalījums**

Pašvaldība	Novads	Ievēlētie saraksti	Neievēlētie saraksti
Rīga		3	4
Lielpilsētas		6	6
Rajonu pilsētas	Latgale	11	5
	Vidzeme	11	4
	Kurzeme	14	3
	Zemgale	15	4
Novadi	Latgale	2	2
	Vidzeme	10	1
	Kurzeme	4	1
	Zemgale	4	1
Pagasti	Latgale	10	1
	Vidzeme	22	4
	Kurzeme	19	2
	Zemgale	24	5
Kopā		158	45

⁷ Fokusa grupu dalībnieku raksturojums 3. pielikumā

⁸ Anketa partiju un vēlēšanu apvienību līderiem – 4. pielikumā

⁹ Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptaujas dati – pielikumā, tikai elektroniski

2005.gada pašvaldību vēlēšanās 530 pašvaldībās kopumā tika pieteikti 1696 vēlēšanu saraksti¹⁰.

Veicot aptaujas datu analīzi bija iespējams konstatēt pamattendences, kas raksturo pēdējo pašvaldību vēlēšanu situāciju attiecībā uz jaunatnes pārstāvniecību iesniegtajos kandidātu sarakstos.

Lai vērtētu 2005.gada pašvaldību vēlēšanu likumā veikto izmaiņu ietekmi uz pašvaldību vēlēšanu rezultātiem būtiski bija salīdzināt situāciju 2005.gada pašvaldību vēlēšanās ar agrāk notikušo vēlēšanu datiem. Izmantojot Centrālās vēlēšanu komisijas datus¹¹, pētījuma uzdevuma izpildei tika izveidotas 1997.gada, 2001.gada un 2005.gada pašvaldību vēlēšanu deputātu kandidātu sociāli demogrāfisko raksturojumu datu bāzes¹². Informācija par deputātu kandidātiem tika apkopota pēc šādiem parametriem¹³: kandidāta dzimums, vecums, tautība, izglītība, nodarbošanās, strādājošajiem deputātu kandidātiem norādot arī nodarbošanās sektoru un statusu jeb nodarbinātības pozīciju organizācijā, saraksta iesniedzējs, saraksta un kandidāta sekmes vēlēšanās, kā arī reģionu un pašvaldības tipu. Izmantojot šo datu bāzi bija iespējams veikt pilnvērtīgu triju ciklu pašvaldību vēlēšanu rezultātu analīzi un izdarīt secinājumus par jaunatnes līdzdalības tendencēm.

¹⁰ CVK dati, www.cvk.lv, skatīts 30.09.2005.

¹¹ Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā <http://www.cvk.lv> publicētie 1997., 2001. un 2005.gada pašvaldību vēlēšanu oficiālie rezultāti

¹² Pašvaldību vēlēšanu deputātu kandidātu sociāli demogrāfisko raksturojumu datu bāzes pielikumos, tikai elektroniski

¹³ Pašvaldību deputātu kandidātu sociāli demogrāfisko parametru kodēšanas matrica 5.pielikumā

1. Līdzšinējie pētījumi par jaunatnes līdzdalību pašvaldību vēlēšanās

Apzinot līdz 2005.gadam veiktos pētījumus un publikācijas, kas skar politiskās līdzdalības jautājumus var konstatēt, ka Latvijā līdz šim nav veikti pētījumi, kas būtu veltīti tieši jaunatnes līdzdalībai vēlēšanās, - vai tās būtu pašvaldību, Saeimas vai Eiropas Parlamenta vēlēšanas. Arī politiskajai līdzdalībai kā tādai veltīto pētījumu klāsts, neskatoties uz jautājuma aktualitāti un politisko nozīmīgumu, nav pārāk plašs.

Kopumā, izvērtējot agrāk veiktos pētījumus, kas ietver arī informāciju par Latvijas jaunatnes politisko līdzdalību¹⁴, jāatzīmē, ka lielākā daļa pētījumu ir veikti par sabiedrību kopumā, atsevišķi neiezīmējot jauniešu vecuma grupas galvenos raksturojumus. Nozīmīgākais šajā kontekstā joprojām ir Brigita Zepas 1999.gadā veiktais pētījums „Politiskā līdzdalība Latvijā.”¹⁵

Salīdzinoši daudz ir pētījumu, kur tiek analizētas jauniešu nepilsoņu vai cittautiešu attieksmes un vērtējumi par Latvijas valsti un sabiedrību, kā arī tādu pētījumu, kas vairāk akcentē pilsoniskās līdzdalības formas, galvenokārt iesaistīšanos nevalstiskajās organizācijās, mazāk iezīmējot politisko līdzdalību.

Līdz šim vispilnīgākais jaunatnes politiskās līdzdalības raksturojums ir sniegts LU Filozofijas un socioloģijas institūta publikācijā „Latvijas jaunatnes socioloģiskais portrets”¹⁶, tiesa, jāatzīmē, ka vairums šīs publikācijas secinājumu balstīti uz pētījumu datiem, kas veikti 1990-to gadu vidū.

Atsevišķi pētījumi padziļināti analizē jaunatnes attieksmes un līdzdalības aspektus attiecībā uz konkrētiem publiskās politikas jautājumiem, piemēram, attiecībā uz bilingvālo

¹⁴ Apzināto pētījumu bibliogrāfijas saraksts 1. pielikumā

¹⁵ Zepa Brigita (1999). Politiskā līdzdalība Latvijā. Baltijas Sociālo Zinātņu institūts: Rīga.
<http://www.bszi.lv/downloads/resources/politLidzdaliba/politLidzdaliba1999.pdf>

¹⁶ Koroļeva Ilze, Rungule Ritma, Sebre Sandra, Trapenciere Ilze (1999). *Latvijas jaunatnes socioloģiskais portrets*. LU Filozofijas un socioloģijas institūts: Rīga

izglītību un izglītības reformu, sabiedrības integrācijas politiku¹⁷, attiecībā uz līdzdalību valsts jaunatnes politikas īstenošanā¹⁸, pilsonības politiku¹⁹.

Visbiežāk citētie pētījumi, kas skar jaunatnes politiskās līdzdalības jautājumus ir:

- Koroļeva Ilze, Rungule Ritma, Sebre Sandra, Trapenciere Ilze (1999). *Latvijas jaunatnes socioloģisks portrets*. LU Filozofijas un socioloģijas institūts: Rīga;
- ANO attīstības programma UNDP (2001). *Latvija Pārskats par tautas attīstību 2000/2001: sabiedriskās politikas process Latvijā*. Rīga: UNDP;
- Rungule Ritma, Kundziņa Laila, Sniķere Sigita, Lasmanis Dainis, Trapenciere Liene (2003). *Jaunatnes sabiedrisko organizāciju loma valsts jaunatnes politikas īstenošanā*. Filozofijas un socioloģijas institūts: Rīga.

Apkopojot agrāk veikto pētījumu atziņas²⁰ var gūt priekšstatu par iezīmēm, kas raksturo jaunatnes politisko līdzdalību pēdējo 15 gadu laikā:

- neieinteresētība un pasivitāte: lielākā daļa jaunatnes ir neaktīva un nemotivēta piedalīties sabiedriskās aktivitātēs, jaunieši maz interesējas un orientējas gan politiskās, gan sabiedriskās dzīves norisēs kā Latvijā, tā arī pasaulē
- jaunatnes līdzdalība vēlēšanās ir zema un neregulāra, visneaktīvākie balsotāji ir jaunieši no 18 līdz 24 gadiem; vairums šīs vecuma grupas jauniešu nepiedalās nevienā no politiskajām aktivitātēm

¹⁷ Zepa Brigita (Red), Kļave Evita, Jeruma Liene, Krišāne Jolanta (2004). *Cittautiešu jauniešu integrācija Latvijas sabiedrībā izglītības reformas kontekstā*. BSZI: Rīga.

Zepa Brigita. Citizenship, Official Language, Bilingual Education in Latvia: Public Policy in the Last 10 Years. <http://www.bszi.lv/downloads/publications/bilingvalaIzglitiba10g.pdf>

¹⁸ Rungule Ritma, Kundziņa Laila, Sniķere Sigita, Lasmanis Dainis, Trapenciere Liene (2003). *Jaunatnes sabiedrisko organizāciju loma valsts jaunatnes politikas īstenošanā*. Filozofijas un socioloģijas institūts: Rīga. <http://www.ljp.lv/index.php?menu=doc>

¹⁹ Pētījumu un rīcības programma 'Ceļā uz pilsonisku sabiedrību': Atskaite, 1. un 2. posma rezultāti (1997). Baltijas Datu nams: Rīga.

<http://www.bszi.lv/downloads/resources/pilsoniskaSabiedriba/pilsoniskaSabiedriba1997.pdf>

²⁰ Jaunatnes politisko līdzdalību raksturojošo pētījumu apskats balstīts uz 1.pielikumā norādītajiem avotiem

- jaunatne jūtas atsvešināta no valsts, tai raksturīga samērā negatīva attieksme pret varas struktūrām un neuzticēšanās politiskajām partijām, interese un informētība par valsts institūciju un politisko partiju darbību ir salīdzinoši zema
- vairums jaunatnes neizprot līdzdalības nozīmīgumu ne sabiedrisko organizāciju aktivitātēs ne politiskajos procesos
- veidojas politisko partiju jaunatnes sekcijas, bet jauniešu līdzdalība šajās organizācijās ir samērā zema
- vairums jaunatnes NVO nav īpaši populāras un to biedru skaits ir neliels, lai gan tās veido ~ 1/5 daļu Latvijas NVO; to darbība galvenokārt ir vērsta uz sociāliem, izglītības un sporta jautājumiem, nevis uz politiskām aktivitātēm, daudzu jauniešu iesaistīšanās NVO ir īslaicīga
- jaunatnei kā demogrāfiskai grupai ir mazas iespējas ietekmēt gan tādu lēmumu pieņemšanu, kas tiešā veidā skar viņu dzīvi, gan arī valstī notiekošos procesus kopumā
- jaunieši saredz problēmas, bet viņiem trūkst zināšanu un prasmju, kas nepieciešamas kompleksai šo problēmu risināšanai sadarbojoties ar publiskās pārvaldes institūcijām
- jaunieši uzskata, ka viņiem aktuālās problēmas būtu risināmas pašvaldības līmenī; jaunieši ir labāk informēti par pašvaldības norisēm, īpaši pašvaldībās, kur darbojas Jaunatnes lietu nodaļas vai Jaunatnes lietu koordinatori.

2. Fokusa grupu aptaujas par motivāciju jaunatnes politiskajai līdzdalībai pašvaldību vēlēšanās

18-25 gadu veciem pašvaldību vēlēšanu deputātu kandidātiem pirms kandidēšanas 2005.gada pašvaldību vēlēšanās ir bijusi dažāda iepriekšējā pieredze sabiedriskajās un politiskajās aktivitātēs. Lai arī ir jaunieši, kuri iepriekš nav bijuši īpaši sabiedriski aktīvi, tomēr lielākai daļai jauniešu ir zināma pieredze sabiedriskajās un politiskajās aktivitātēs. Galvenokārt šī pieredze ir šāda: darbs skolēnu pašpārvaldē, darbs studentu pašpārvaldē, dažādu pasākumu organizēšana, darbs skolas avīzē u.c. Daļai jauniešu ir pieredze politiskās organizācijās, piemēram, partijas jauniešu organizācijās un iniciatīvas grupas, kā arī partijas. Atsevišķi jaunieši savu aktivitāti un interesi apliecinājuši sociālā darbā un sociālās palīdzības sniegšanā dažādām iedzīvotāju grupām. Vērojama tendence, ka jaunieši, kuri kandidējuši pašvaldību vēlēšanās pilsētās (atšķirībā no tiem, kuri kandidējuši pagastos), jau iepriekš aktīvāk iesaistījušies partijas jauniešu organizācijās un partijas darbā. Tomēr šī tendence būtu atsevišķi pārbaudāma tālākos pētījumos.

Līdzšinējām jauniešu aktivitātēm tālākajā dzīvē ir bijusi gan personiska nozīme (piemēram, pārliecība par sevi, drosme izteikt savu viedokli, atbildības uzņemšanās, iniciatīvas izrādīšana, sevis realizācija), gan sociālu prasmju apgūšanas nozīme (piemēram, labas komunikācijas spējas, darbs komandā, spējas strādāt ar cilvēkiem, prasme uzrunāt cilvēkus, organizatoriskās spējas), gan sociāla nozīme (piemēram, kontakti, jauni paziņas, kļūt pazīstamam, iespēja piedalīties un ietekmēt notikumu gaitu, iespēja tikt pamanītam), gan arī izziņas nozīme (piemēram, prasmes darbā ar informācijas meklēšanu un apstrādi; ieskats pilsētas domes darbā, kas radījis tālāku interesi par politiku). Nereti iesaistīšanas sabiedriskajā darbā vai politiskajās aktivitātes bijusi saistīta ar interesi par politiku un sabiedrībā notiekošajiem procesiem, kā arī tā ir bijusi iespēja apliecināt sevi un būt pamanītam, iespēja uzņemties atbildību un realizēt savas idejas. Viens no fokusa grupu diskusiju dalībniekiem savu pieredzi raksturoja šādi:

“Jau vidusskolas laikā aptvēru, ka šāda darbošanās sniedz daudz priekšrocību, piemēram, zināmu prestižu, un citādu attieksmi no skolotājiem, kas ļāva justies kā līdzvērtīgam cilvēkam. Vēlāk, studiju gados, sāku izjust nepieciešamību pēc uzticētās atbildības, kā arī pēc kontaktiem ar augstāk stāvošām personām. Ja man

nav uzticēti nekādi pienākumi, jūtos kā cilvēks no pelēkās masas, nevienam nevajadzīgs.”

Fokusa grupu diskusijās tika identificēti trīs galvenie veidi kā notikusi kandidēšana pašvaldību vēlēšanās:

- jaunieša personiska vēlēšanās kandidēt (un iniciatīva atbalstīta no politisko līderu puses),
- jaunietis uzaicināts būt par kandidātu kāda sarakstā,
- jaunietis veidojis pats savu sarakstu vai aktīvi iesaistījies kādā jauniešu saraksta veidošanā.

Personas, kuras aicinājušas jauniešus kļūt par kandidātiem vēlēšanu sarakstos, galvenokārt bijušas dažādas vietējās autoritātes (piemēram, pagasta priekšsēdētājs, iepriekšējie deputāti, skolotāji u.c.)

Izvērtējot jauniešu motivāciju kandidēt pašvaldību vēlēšanās un viedokli par to, kas saista jaunu cilvēku politikā un kāpēc jauni cilvēki iesaistās politiskajās aktivitātēs, var konstatēt, ka ir gan līdzīgi, gan atšķirīgi motīvi. Līdzīgos jauniešu kandidēšanas iemeslus un uzskatus par jauniešu motivāciju iesaistīties politikā var sagrupēt šādos faktoros: vēlēšanās strādāt sabiedrības labā, veicināt pārmaiņas un attīstību; jauniešu grupas interešu pārstāvniecība; līdzdalība; karjeras veidošanas iespējas; sevis apliecināšana. Tanī pat laikā ir vairāki faktori, ko jaunieši min vai nu tikai saistībā ar motivāciju kandidēt vai arī tikai ar motivāciju iesaistīties politiskās aktivitātēs.

Detalizētāk ar šiem faktoriem un jauniešu izteikto viedokļu raksturīgākajiem piemēriem var iepazīties 2.tabulā. Analizējot visus faktorus kopumā, redzams, ka trīs pirmos (vēlēšanās strādāt sabiedrības labā, veicināt pārmaiņas un attīstību; jauniešu grupas interešu pārstāvniecība; līdzdalība) var raksturot kā vairāk ideālistiskus un uz sabiedrisko labumu orientētus, savukārt pārējie raksturojami kā personiskāki un pragmatiskāki. Tas varētu liecināt, ka jaunieši spēj vienlaikus domāt gan par savu personisko, gan par sabiedrības attīstību un nākotni.

2.tabula. Jauniešu motivācija kandidēt pašvaldību vēlēšanās un iesaistīties politiskajās aktivitātēs

Motivācija kandidēt pašvaldību vēlēšanās	Motivācija iesaistīties politiskajās aktivitātēs
<p align="center">VĒLĒŠANĀS STRĀDĀT SABIEDRĪBAS LABĀ, VEICINĀT PĀRMAIŅAS UN ATTĪSTĪBU</p> <p>piemēram, “mainīt procesus savā pagastā”; “mainīt darba paņēmienus un darboties ar citādām metodēm”; “iespēja kaut ko uzlabot un mainīt”; “labot priekšgājēju kļūdas”; “mainīt attieksmi pret cilvēkiem”; “neapmierinātība ar pašreizējo pārvaldi”; “vairākus gadus pēc kārtas pagastā kandidēja vieni un tie paši cilvēki”; “pagastā politikas procesi nenotiek pietiekami atklāti”; “rosināt pašvaldības iedzīvotājus nākt uz vēlēšanām”; “pagasta attīstība”, “uzņēmējdarbības vides attīstība”; “politika kā instruments uzņēmējdarbības attīstībai”</p>	
<p align="center">JAUNIEŠU GRUPAS PĀRSTĀVNICĪBA UN DARBA SPĒJU APLIECINĀŠANA</p> <p>piemēram, “apliecināt pārējai sabiedrībai, ka arī jauni cilvēki ir spējīgi pilnvērtīgi darboties”; “lai respektētu jauniešu viedokli un intereses”; “pierādīt, ka ikviens var līdzdarboties”; “aizstāvēt savas vecuma grupas intereses”; “aizstāvēt jaunu cilvēku kā sociālās grupas intereses un mērķus”; “aizstāvēt jauniešu kā sabiedrības daļas intereses”</p>	
<p align="center">LĪDZDALĪBA</p> <p>piemēram, “piedalīties nopietnu lēmumu pieņemšanā”, “spēt ietekmēt procesus”; “iespēja kaut ko darīt”; “vēlēšanās iesaistīties un paust savu viedokli”; “piedalīšanās lēmumu pieņemšanā”; “iespēja ietekmēt notiekošos procesus”</p>	
<p align="center">KARJERAS (T.SK. POLITISKĀS KARJERAS) VEIDOŠANAS IESPĒJAS</p> <p>piemēram, “interese par konkrētu partiju”, “pieredze tālākai politiskai darbībai”; “nākotnes iespējas, strādājot politikā”; “apzināta interese par politiku”; “iespēja pārstāvēt konkrētu partiju”; “konkurētspējīga darba pieredze”</p>	
<p align="center">SOCIĀLI KONTAKTI</p> <p>piemēram, “iespēja iegūt jaunas paziņas, iepazīšanos un kontaktus”</p>	
<p align="center">SEVIS APLIECINĀŠANA</p> <p>piemēram, “iespēja kļūt pamanāmam”, “vēlēšanās pārbaudīt praksē savas tiesības tikt ievēlētam”; “izmēģināt kaut ko jaunu”; “iespējas pilnveidot sevi un attīstīties”, “pierādīt sev un citiem savas spējas”</p>	
<p align="center">NESPĒJA ATTEIKT AUTORITĀTEI</p> <p>piemēram, “bailes sabojāt attiecības”, “nespēja pateikt “nē””</p>	<p align="center">PERSONISKI GUVUMI</p> <p>piemēram, “personiskās ambīcijas”; “publicitāte”; “labklājība”; “stāvoklis vietējā sabiedrībā”; “sociālais statuss, ko sniedz deputāta amats”; “interesantāka dzīve”; iespēja piekļūt informācijai”</p>

Diskusijā jaunieši izteica savu viedokli arī par tiem iemesliem, kāpēc, viņuprāt, partijas iesaista jaunus cilvēkus un iekļauj jauniešus vēlēšanu sarakstos. Jauniešu viedokļus var iedalīt divās galvenajās grupās, kuras simboliski var nosaukt “partijas atjaunotne” un “jaunatnes izmantošana”.

Pirmā grupa (“partijas atjaunotne”) ietver šādus svarīgākos jauniešu minētos argumentus: *“svarīgas jaunas idejas”*; *“padzīvojušiem cilvēkiem nepieciešams jauns spēku pieplūdums un enerģija savu ideju un vērtību tālākai realizācijai”*; *“partija strādā kā kopiena, kā ģimene pēc atražošanās principa”*; *“meklē jaunus cilvēkus, lai aizpildītu tukšās vietas. Var novērot tendenci, ka šie jaunie cilvēki pēc vēlēšanām tā arī pazūd, vairs netiek iesaistīti partijas darbā”*; *“saredz jauniešos nākotnes iespējas”*, *“piedāvā jauniešiem darbus valsts pārvaldē, jo jādomā taču arī par to, ka partijai vajadzēs pastāvēt arī vēlāk”*; *“jaunas sejas”*; *“lai atsvaidzinātu partijas rindas”*; *“lai iepazīstinātu cilvēkus ar nākotnes kandidātiem un deputātiem”*.

Otrā grupa (“jaunatnes izmantošana”) ietver šādus svarīgākos jauniešu minētos argumentus: *“iespējams iegūt lielāka elektorāta atbalstu”*; *“jaunietis sarakstā ir nepieciešams tādēļ, lai nosegtu elektorātu vecumā no 18 līdz 22 gadiem, ko citādi nav iespējams piesaistīt”*; *“lai pārvilinātu zināmu daļu elektorāta”*; *“jaunu cilvēku vieglāk ievirzīt konkrētā virzienā, tā vērtības un uzskati ir ietekmējamāki”*; *“jaunieši par saviem mērķiem un vērtībām tie cīnās ar degsmi, ideālismu un maksimālismu”*; *“arī tie politiķi, kas neņem jauniešus vērā, tieši uz kampaņas laiku aptver, ka tieši jaunieši būs tie, kas paveiks lielāko kampaņas darbu, līdz ar to jauniešu piesaistīšana ir liels ieguvums”*; *“veids, kā piesaistīt jaunu cilvēku balsis, jo jauniešiem mūsdienās ir diezgan vāja interese par politiku”*. Viens no fokusa grupu diskusiju dalībniekiem spilgti raksturo savas izjūtas: *“Jaunietis sarakstā ir nepieciešams tādēļ, lai nosegtu elektorātu vecumā no 18 līdz 22 gadiem, ko citādi nav iespējams piesaistīt. Partijai ir pilnīgi vienaldzīgs fakts, vai tevi ievēl vai ne, varbūt tevi arī novērtē, tev prasa viedokli un to uzklausa, taču jāatceras, ka vēlētajš vienmēr nobalso par sarakstu, par partiju, tādēļ sapņi par aktīvu darbošanos pilsētas domē ir nereāli”*

Citi viedokļi par to, kāpēc partijas iesaista jaunus cilvēkus, ir, piemēram: *“iespējams, ka tas ir arī šo likuma grozījumu ietekmē, jo partija, iespējams, vēlas*

apliecināt, ka tā seko līdzī visam jaunajam, jaunākajām vēsmām likumdošanā, atbalsta jauniešus politikā utt.”; “informētība par jauniešu problēmām”.

Diskusijas gaitā jauniešiem tika uzdots jautājums par to, kā viņi raksturotu vēlētāju, kurš balso par jauniešiem. Kopumā viedokļus var sagrupēt četrās daļās un izveidot četrus vēlētāja tipus:

- **Vēlētājs, kurš personiski pazīstams ar jauniešiem vai zina jauniešus** (*“pazīstama ģimene”, “sevi apliecinājis jauniešiem”, “personiski pazīstams jauniešiem”*) – īpaši spēcīgi tas darbojas pagastos (*“Jauniešiem Rīgā nespēj kandidēt tik veiksmīgi, jo nedarbojas personisko kontaktu aspekts. Lauku pašvaldībās iespēja tikt ievēlētam ir lielāka. Darbojas jau minētie personisko kontaktu un ģimenes atpazīstamības momenti.”*);

- **Jauniešiem** (piemēram, *“jaunieši, kuri tādējādi ieinteresēti jauniešu grupas interešu aizstāvībā”*);

- **Vīlies vēlētājs** (piemēram, *“balso tie cilvēki, kas vēlas kaut ko radikāli mainīt, tie, kuri ir vīlušies līdzšinējos procesos”; “cilvēki, kas ir vīlušies iepriekšējos politiskos un tagad balso vienalga par to, lai tikai būtu pārmaiņas”, spīta pēc; “protesta balsojums pret pastāvošo eliti, ar kuru darbību iedzīvotāji ir neapmierināti”*);

- **Vēlētājs, kurš jauniešos saredz perspektīvu** (piemēram, *“labprāt balso arī pensionāri, jo jaunieši tiem saistās ar cerību un to iespējām ieguldīt pašvaldības attīstībā mūsdienīgu izglītību un zināšanas”; “vēlētāji ir arī veci cilvēki, kas balso par savu bērnu, mazbērnu paaudzi”*).

Līdzīgi tika raksturoti arī vēlētāji, kuri nebalso par jauniešiem cilvēkiem, kā arī argumenti tam, kāpēc nebalso par jauniešiem:

- **Balss par sarakstu vai līderi** (*“jārēķinās, ka cilvēki tomēr balso par sarakstiem, par apvienību, partiju kopumā”; “partijas gadījumā cilvēki parasti balso tikai par partijas līderi, nevis tās locekļiem vai pat programmu”*)

- **Gados vecs vēlētājs, kura vajadzības jauniešiem varētu neizprast** (*“galvenais elektorāts tomēr ir pensionāri, un, arī jaunieši nespēj pilnībā izprast veco cilvēku vajadzības”; “liela daļa pagasta vēlētāju ir veci ļaudis, tomēr pietiekami netiek novērtēti”*)

jauniešu cīņas spars un enerģija, ko citas vecuma grupas arī nespēj pilnībā izprast”;
“pensionāri, kuriem nav izpratnes par pašreizējajiem procesiem”);

- **Pieredzes trūkums** (*“vēlētāji droši vien baidās no pieredzes trūkumu, bet, manuprāt, pieredzes trūkumus nav attiecināms uz visiem jauniešiem, lai arī kādā vecumā tie būtu, galvenais ir patiesa un noturīga motivācija”*);

- **Vajadzība sevi nodrošināt** (*“daudzi vēlētāji uzskata, ka tieši jaunie cilvēki politikā vēl nav apmierinājuši savas savtīgās vēlmes, tādēļ savas darbības pirmsākumos to prioritātes ir nodrošināt sevi, savus kontaktus un materiālās intereses. Tas var izklausīties pārspīlēti, tomēr šāds uzskats sabiedrībā pastāv, un „nav dūmu bez uguns.”*”).

Runājot par likuma grozījumu ietekmi uz jauniešu aktivitāti un izsakot nākotnes prognozes, jaunieši galvenokārt bija pozitīvi un optimistiski noskaņoti, uzsverot, ka jauniešu iesaistīšanās pašvaldību darbā palielināsies un sagaidāma proporciju maiņa vēlēšanu sarakstos. Daļa jauniešu uzskata, ka grozījumi var palīdzēt stimulēt jaunu cilvēku pieplūdumu politikā, īpaši pašvaldību līmenī.

Jauniešu viedoklis par izmaiņām Pašvaldību vēlēšanu likumā ir divējāds. Vieni atzīmē, ka izmaiņas devušas iespēju kandidēt jauniešiem vecumā līdz 21 gadam, un ka jāreķinās ar četrus gadus ilgo laika intervālu starp pašvaldību vēlēšanām, un, iespējams, ka, piemēram, 24 gadu vecumā jaunietis nelabprāt saistītu savu karjeru, piemēram, ar lauku pašvaldību. Svarīgi ir arī vai jaunietis var iesaistīties savas pašvaldības darbā pirms vai pēc studiju uzsākšanas, jo *“bieži vien jāreķinās ar to, ka beidzot studijas, cilvēks jau ir uzsācis patstāvīgu dzīvi, viņam ir pastāvīga darba vieta. Šādā situācijā diez vai ir iespējams rast pietiekami stipru motivāciju atgriezties, piemēram, lauku pašvaldībā. Tādēļ arī daudzsološi jaunieši aizplūst uz pilsētām”*.

Tikmēr citi uzskata, ka grozījumiem nav bijusi liela nozīme, jo patiesi motivēti un sabiedriski aktīvi jaunieši ir spējīgi sagaidīt attiecīgo vecumu un izvirzīt savu kandidatūru pēc 21 gadu vecuma sasniegšanas. Kopumā grozījumi vērtējami pozitīvi, dodot iespēju iesaistīties aprītē ātrāk. Tas nozīmē, ka partijām un vietējām pašvaldībām būtu jāpievērš lielāka uzmanība savlaicīgai motivētu jauniešu iesaistīšanai pašvaldību darbā un vietējās politikas veidošanā.

Tanī pat laikā tiek izteikti arī piesardzīgi viedokļi, atzīmējot, ka *“risks saistās ar iespējami nepareizu un nenobriedušu motivāciju, piemēram, iesaistīšanās tikai bērnišķīgas intereses vai bezdarbības dēļ, neizjutot patiesu vēlmi darboties sabiedrības labā”*. Tāpat jaunieši uzskata, ka traucēt varētu pieredzes trūkums, nenostabilizējušās vērtības u.tml. Risks saistīts arī ar jaunu cilvēku maksimālismu, ideālismu un ilūzijām par notiekošiem procesiem un iespējām kaut ko mainīt. Pietiekami bieži tika pausts viedoklis, ka viss atkarīgs no katra individuālā gadījuma, no personības brieduma, bet tas ne vienmēr ir atkarīgs no vecuma.

Lielākā daļa jauniešu uzskata, ka grozījumi varētu kaut ko mainīt laukos, bet ne pilsētās, jo tur ir mazāka iespējamība, ka 18 gadu vecs jauniešs tiks ievēlēts. Pilsētu jaunieši, kas vairāk iesaistīti dažādās partiju jauniešu organizācijās un partiju darbā, uzskata, ka grozījumi prasa arī mainīt partijas statūtus, jo *“nedrīkst taču paņemt cilvēku no ielas un ļaut tam kļūt par deputāta kandidātu, cilvēkam no sākuma vajadzētu pavadīt zināmu laiku, darbojoties partijā pirms kandidatūras izvirzīšanas, nedomāju, ka 18 gadu vecumā tas ir fiziski iespējams”*.

Jauniešiem, kuri tikai ievēlēti 2005.gada pašvaldību vēlēšanās, ir dažāda pieredze, uzsākot deputāta darbu. Pozitīvo pieredzi raksturo atbalstoša un līdzvērtīga attieksme no citiem deputātiem, savukārt negatīvā pieredze saistīta ar konkurenci, nesaskaņām, pārākuma izrādīšanu no iepriekšējo sasaukumu deputātu puses, neieklausīšanos gados jaunā deputātā, kā arī vilšanos sava saraksta vienaudžos, kuri netika ievēlēti, un pārstājuši izrādīt interesi par vietējās politikas jautājumiem. Kopumā tas apliecina, cik svarīgi vietējo pašvaldību darbā ir atbalstīt praksi, kura vienlaikus integrētu pieredzējušu deputātu zināšanas un prasmes, un jauno deputātu atšķirīgo pieredzi un jaunās idejas. Tas nozīmētu, ka deputātiem jābūt pietiekami atvērtiem jaunai pieredzei un idejām, tanī pat laikā saglabājot vērtīgāko no iepriekšējās pieredzes.

Runājot par to kā līdzdalība pašvaldību vēlēšanās var ietekmēt tālākās karjeras iespējas, kopumā jaunieši uzskata, ka tā ir laba starta pozīcija un pieredze deputāta darbā var pozitīvi ietekmēt tālāko karjeru.

Jaunieši, kuri startēja pagastu un novadu sarakstos, vairāk orientēti uz darbu vietējā pašvaldībā un pārmaiņu veicināšanu savā pagastā. Savukārt jaunieši, kuri startēja pilsētu

sarakstos, vairāk orientēti uz tālāku politiskās karjeras attīstību (“ja jauniešs vēlas iet lielajā politikā, pašvaldība ir ideāla starta pozīcija”).

Liela daļa jauniešu uzskata, ka tā ir laba pieredze un deputāta darbs ir “labs ieraksts CV”, tāpat pieredze deputāta amatā var kalpot par labu pamatu darba vietas meklējumos valsts pārvaldē, kā arī tas spēlē zināmu lomu privātajā sektorā, jo iegūti paziņas un kontakti, kas privātuzņēmējam dod lobēšanas iespējas. Jaunieši atzīmē arī, ka tas ir labs veids kā apgūt dažādas prasmes un iemaņas un lieliska iespēja pierādīt vēlētājiem, ka jauns cilvēks ir pilnvērtīgs darbinieks politikā. Daži jaunieši piesardzīgi min, ka dažkārt iesaistīšanās kādā konkrētā partijā var vēlāk radīt problēmas, jo jāņem vērā, ka arī darbā tirgus ir politizēts.

Kopsavilkums

1. Jauniešiem, kuri kandidēja pašvaldību vēlēšanās, ir dažāda līmeņa un intensitātes iepriekšējā pieredze sabiedriskajās un politiskajās aktivitātēs.
2. Līdzšinējām jauniešu aktivitātēm tālākajā dzīvē ir bijusi šādas nozīmes: personiska nozīme, sociālo prasmju apgūšanas nozīme, sociāla nozīme un izzīņas nozīme.
3. Galvenā motivācija kandidēt pašvaldību vēlēšanās un iesaistīties politiskajās aktivitātēs ir: vēlēšanās strādāt sabiedrības labā, veicināt pārmaiņas un attīstību; jauniešu grupas interešu pārstāvēšana; līdzdalība; karjeras veidošanas iespējas; sevis apliecināšana.
4. Jauniešu viedokļus par iemesliem kāpēc, viņuprāt, partijas iesaista jaunus cilvēkus un iekļauj jauniešus vēlēšanu sarakstos, var iedalīt divās simboliski apzīmējamās grupās: “partijas atjaunotne” un “jaunatnes izmantošana”.
5. Jauniešu viedokļus par vēlētājiem, kuri varētu balsot par jauniešiem, var iedalīt četrās grupās un izveidot četrus vēlētāja tipus: vēlētājs, kurš personiski pazīstams ar jauniešu vai zina jauniešu; gados jauns cilvēks; vīlies vēlētājs; vēlētājs, kurš jauniešos saredz perspektīvu.
6. Par jauniešiem, viņuprāt, nebalso, jo 1) balso par sarakstu vai līderi; 2) gados vecāki vēlētāji netic, ka jaunieši varētu izprast viņu vajadzības; 3) jauniešiem trūkst pieredzes.

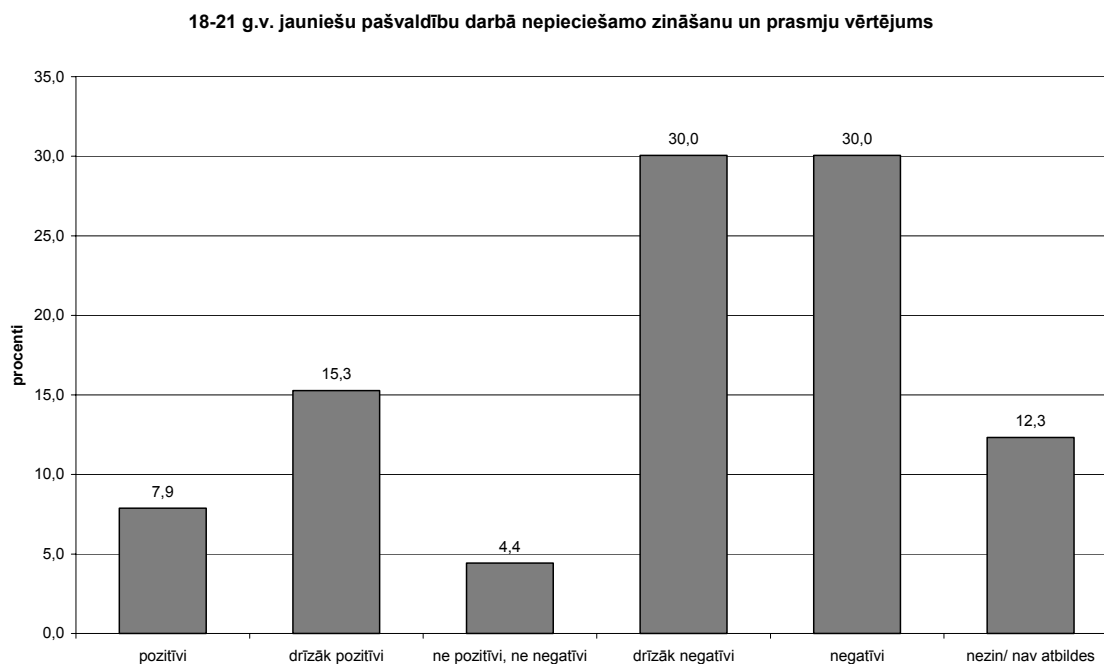
7. Jauniešu viedoklis par izmaiņām Pašvaldību vēlēšanu likumā ir divējāds. Vieni atzīmē, ka izmaiņas devušas iespēju kandidēt jauniešiem vecumā līdz 21 gadam. Otri uzskata, ka grozījumiem nav bijusi liela nozīme, jo patiesi motivēti un sabiedriski aktīvi jaunieši ir spējīgi sagaidīt attiecīgo vecumu un izvirzīt savu kandidatūru pēc 21 gada sasniegšanas. Lielākā daļa jauniešu uzskata, ka grozījumi varētu kaut ko mainīt laukos, bet ne pilsētās, jo tur ir mazāka iespējamība, ka 18-21 gadus vecs jauniešs tiks ievēlēts.
8. Jaunieši, kuri startēja pagastu un novadu sarakstos, vairāk orientēti uz darbu vietējā pašvaldībā un pārmaiņu veicināšanu savā pagastā. Savukārt jaunieši, kuri startēja pilsētu sarakstos, vairāk orientēti uz tālāku politiskās karjeras attīstību.
9. Jaunieši uzskata, ka pieredzei pašvaldību deputāta darbā var būt nozīme tālākajā karjerā (t.sk. politiskajā karjerā) un tas ir labs veids kā apgūt dažādas prasmes un iemaņas.
10. 2005.gada pašvaldību vēlēšanās ievēlēto jauniešu pieredze ir gan pozitīva (atbalstoša un līdzvērtīga attieksme no citiem deputātiem), gan negatīva (konkurence, nesaskaņas, pārkums no iepriekšējo sasaukumu deputātu puses, neieklausīšanās gados jaunā deputātā, vilšanās vienaudžos).

3. Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja par motivāciju iekļaut jauniešus vēlēšanu sarakstos

2005.gada pašvaldību vēlēšanās 530 pašvaldībās kopumā tika pieteikti 1696 vēlēšanu saraksti²¹. No aptaujātajiem 203 partiju un vēlēšanu apvienību līderiem 51% pārstāvēja partijas, bet 49% vēlēšanu apvienības. 78% no aptaujātajiem bija guvuši panākumus 2005.gada pašvaldību vēlēšanās, bet 22% pārstāvēja sarakstus, kas netika ievēlēti.

Sniedzot vērtējumu par jaunatnei piemītošajām pašvaldību darbā nepieciešamajām zināšanām un prasmēm, vairāk nekā 60% no visiem aptaujātajiem sniedz negatīvu vērtējumu attiecībā uz 18-21 gadu veco jauniešu zināšanām un prasmēm un tikai nedaudz vairāk kā 20% tās vērtē pozitīvi.

1.zīmējums

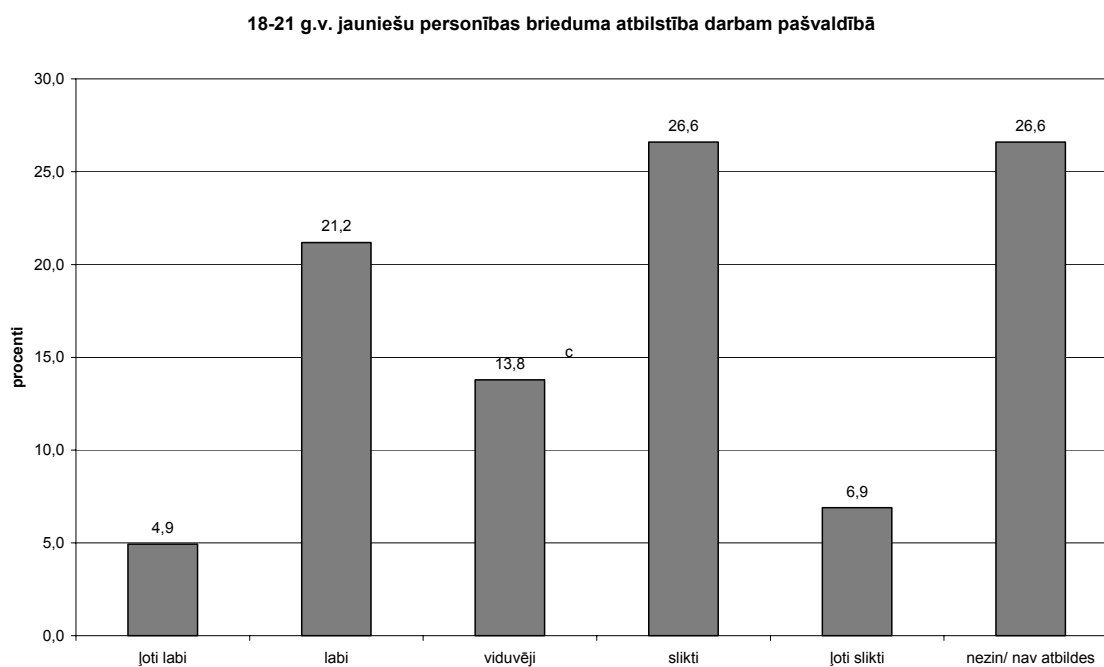

Avots: Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja, 2005.g.augusts

²¹ CVK dati, www.cvk.lv, skatīts 30.09.2005.

Savukārt raksturojot 18-21 gadu veco jauniešu personības brieduma atbilstību darbam pašvaldībā, t.sk., atbildības sajūtu, spēju pieņemt lēmumus, pozitīvi to vērtē aptuveni ceturtdaļa respondentu (26,1%), bet 33,5% to vērtē negatīvi. (2.zīmējums)

2.zīmējums

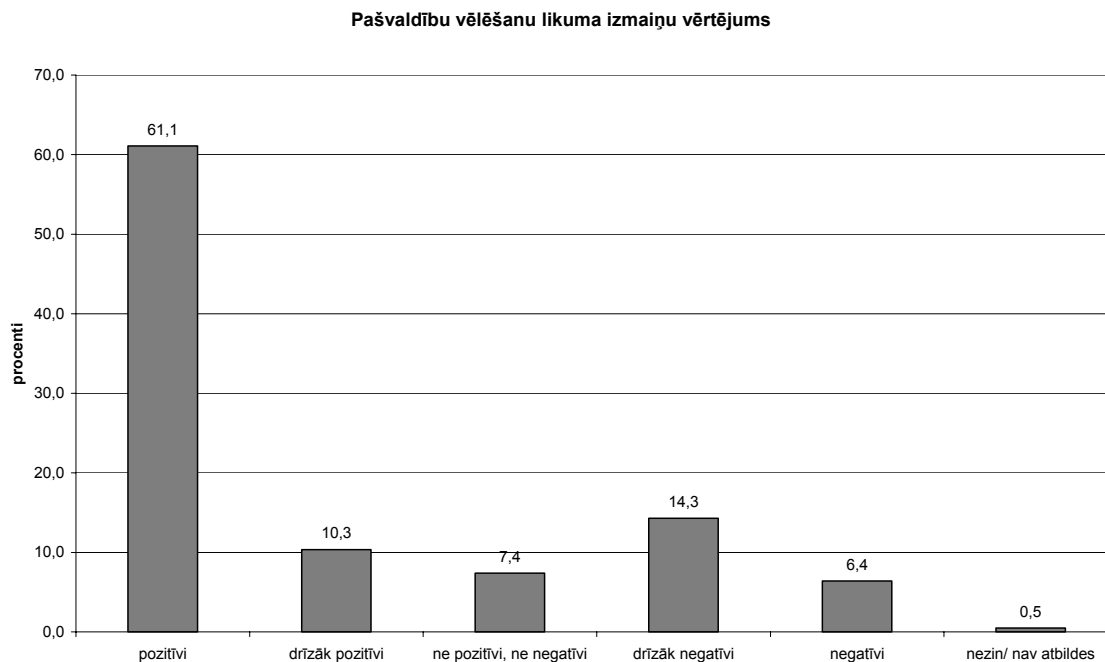

Avots: Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja, 2005.g.augusts

Atbildot uz jautājumu **Kā Jūs kopumā vērtējat izmaiņas Pašvaldību vēlēšanu likumā, kas dod iespēju tikt ievēlētam jau no 18 gadu vecuma, nevis no 21, kā iepriekš?** Vairāk kā 70% (71,4) no aptaujātajiem deva pozitīvu vērtējumu, mazliet vairāk kā 20% (20,7%) šos grozījumus vērtēja negatīvi, bet 7,4% bija neitrāla attieksme. (3.zīmējums)

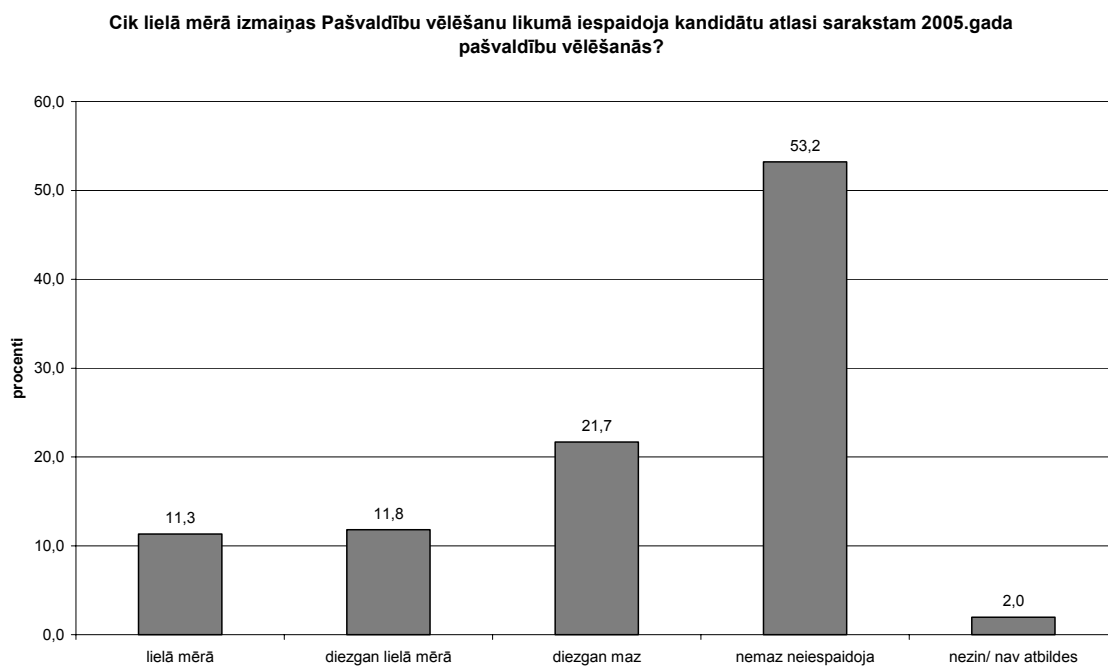
Savukārt sniedzot atbildi uz jautājumu **Cik lielā mērā šīs izmaiņas iespaidoja kandidātu atlasī Jūsu sarakstam 2005.gada pašvaldību vēlēšanās,** tikai 23,1% norādīja, ka šāda ietekme ir bijusi, bet turpat 75% (74,9%) norādīja, ka likuma grozījumi saraksta veidošanu nav ietekmējusi. (4.zīmējums)

3. zīmējums

Avots: Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja, 2005.g.augusts

4. zīmējums

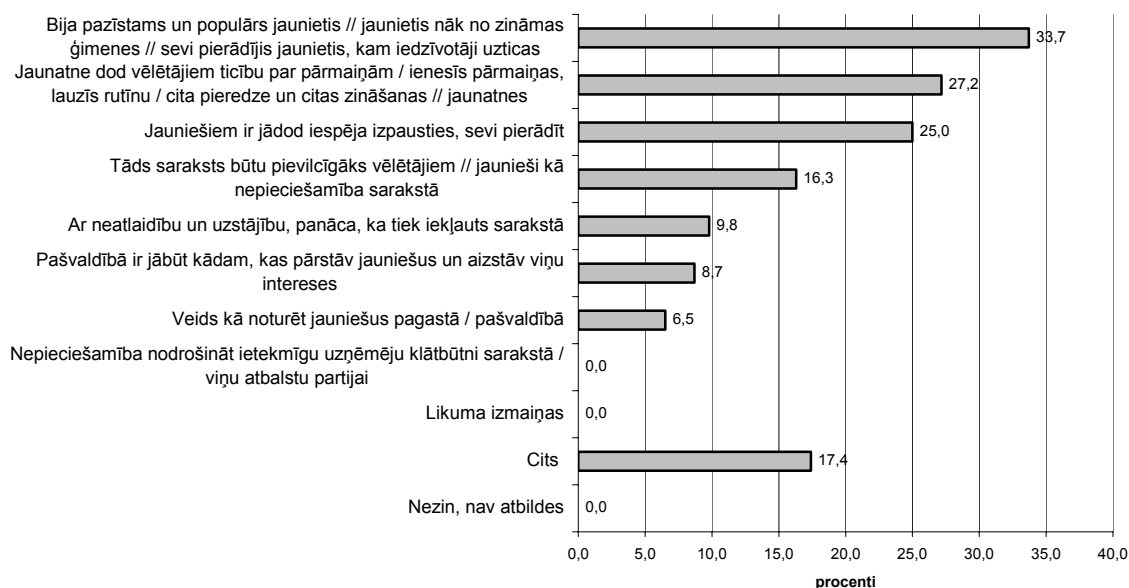

Avots: Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja, 2005.g.augusts

No tiem respondentiem, kas savos sarakstos bija iekļāvuši jauniešus līdz 25 gadu vecumam, kā nozīmīgāko faktoru, kas ietekmēja jaunieša iekļaušanu 33,7% minēja jaunieša atpazīstamību, popularitāti, kas panāka jauniešiem aktīvi darbojoties un pierādot savas spējas. Atbildēs visbiežāk tika minēti tādi formulējumi, kā piem., „*jaunietis jau sevi bija pierādījis darbojoties partijā / partijas jaunatnes nodaļā*” un „*jaunietis pazīstams kā līderis / neformālais līderis savā vecuma grupā,*” kā arī tika minēts t.s. ģimenes faktors – „*jaunietis nāk no zināmas ģimenes.*”

5.zīmējums

Iemesli, kāpēc sarakstā tika iekļauti kandidāti līdz 25.g.v.

Avots: Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja, 2005.g.augusts

Savukārt 27,2% norādot iemeslu, kāpēc sarakstā tika iekļauti jaunatnes pārstāvji, uzsvēra pārmaiņu aspektu. Respondentu izteikumos tika akcentēti tādi aspekti, kā – „*Jaunatne dod vēlētājiem ticību par pārmaiņām,*” „*jaunatne ienesīs pārmaiņas, lauzīs rutīnu,*” tika uzsvērtā arī cita pieredze un citas zināšanas, jaunatnes maksimālisms, ideālisms, arī tas, ka jaunieši strādā ar lielāku atdevi nekā ģimenes vai karjeras cilvēki. Respondenti raksturojot jauniešus lietoja arī tādus formulējumus, kā „*viņiem ir cita domāšana, cits problēmu redzējums,*” un „*jāveicina paaudžu nomaiņa,*” „*jaunieši ir kā*

pretpēks vecajiem pašvaldību politiķiem,” atbildēs tika norādīts arī uz jauniešu zināšanām un inovatīvo pieeju problēmu risināšanai, kā arī izteiktāka orientācija uz nākotni.

Kā nākamā atbilžu biežuma ziņā (25%) tika sniegta atbilde, ka jauniešiem ir jādod iespējas izpausties un sevi pierādīt, šeit iezīmējot divus aspektus, - no vienas puses atbalstot jauniešu iniciatīvas, un no otras puses – izrādīt iniciatīvu no savas puses – piem., „piesaistot jauniešus tiek gatavoti nākamie politiķi”, „pašvaldību darbinieki, jauniešiem tiek dota iespēja gūt politisko pieredzi. ”

16,3% respondentu atbildēs tika uzsvērtā jauniešu nepieciešamība sarakstā, lai piesaistītu vēlētāju balsis – gan tieši jauniešu balsis, gan pēc iespējas plašākas/daudzveidīgākas vēlētāju auditorijas piesaistīšanai.

Gandrīz 10% (9.8%) atbildēs atzina, ka paši jaunieši ar savu uzņēmību, uzstājību un neatlaidību paši ir panākuši, ka tiek iekļauti sarakstā.

Salīdzinoši reti tika minēti tādi argumenti jaunatnes pārstāvju iekļaušanai sarakstā kā jaunatnes interešu pārstāvniecības nodrošināšana (8,70%) un ka jaunatnes iesaistīšana ir veids, kā noturēt, piesaistīt jauniešus pašvaldībai.

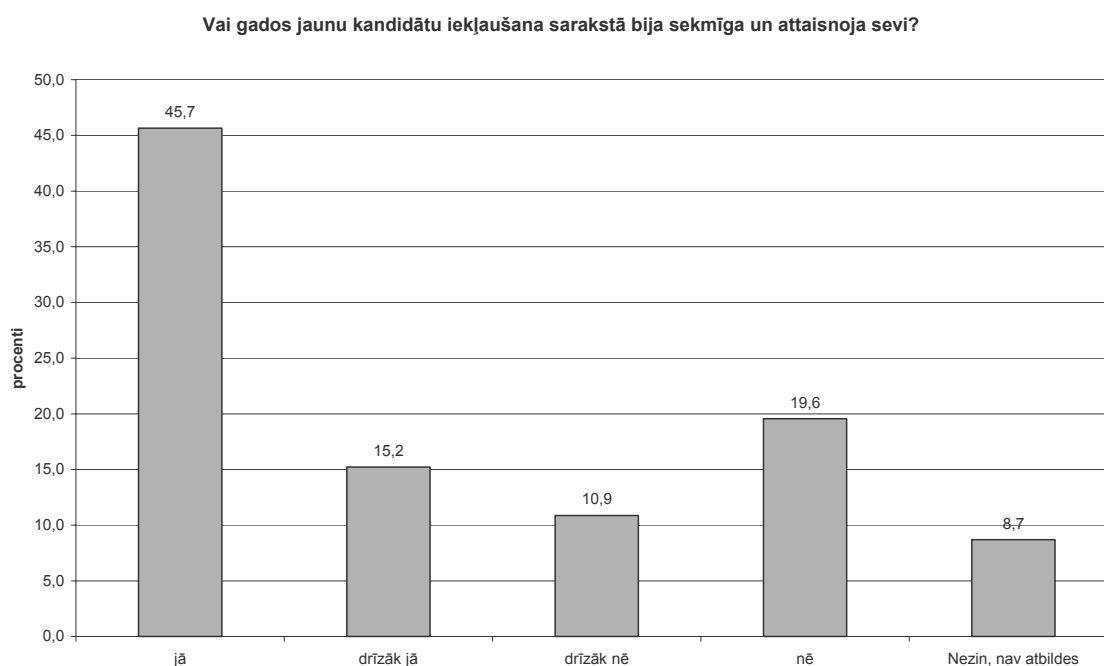
*17, 4 % no atbildēm tika norādi **citi iemesli, kāpēc sarakstā tika iekļauti jaunatnes pārstāvji***

- paraugs citiem jauniešiem, ka viņi var kaut ko darīt un ietekmēt*
- tika iekļauts aktīvs sportists, kam vajadzēja piesaistīt jauniešus sportam*
- tika iesaistīti jaunieši, lai viņi izplatītu partijas idejas savu draugu lokā*
- bija mērķis paanalizēt jauniešu aktivitāti vēlēšanās*
- nepieciešamība politikā kopumā piesaistīt jaunus cilvēkus*
- lai radītu jauniešos interesi par vēlēšanām un politiskajiem procesiem pašvaldībās*
- lai iesaistītu jauniešus politikā*
- radīt jauniešos patriotismu par savu pilsētu, novadu, radīt sajūtu, ka viņi nav vienaldzīgi*
- lai jauniešus kopumā vairāk piesaistītu politikai*
- lai jauniešus padarītu ieinteresētākus balsot pašvaldību vēlēšanās*
- saraksts tika veidots kā pretstats citiem konkurējošiem sarakstiem, kuros visi kandidāti bija krietni gados*

Likuma izmaiņas, kā iemeslu jaunieši iekļaušanai sarakstā nenorādīja neviens no respondentiem.

Atbildot uz jautājumu **Vai gados jaunu (līdz 21/25 g.v.) kandidātu iekļaušana sarakstā bija sekmīga un attaisnoja sevi**, vairumā gadījumu tika sniegta apstiprinoša atbilde (60,9%), bet trešdaļa (30,4%) sniedza negatīvu vērtējumu, savukārt 8,7% nespēja uz šo jautājumu atbildēt.

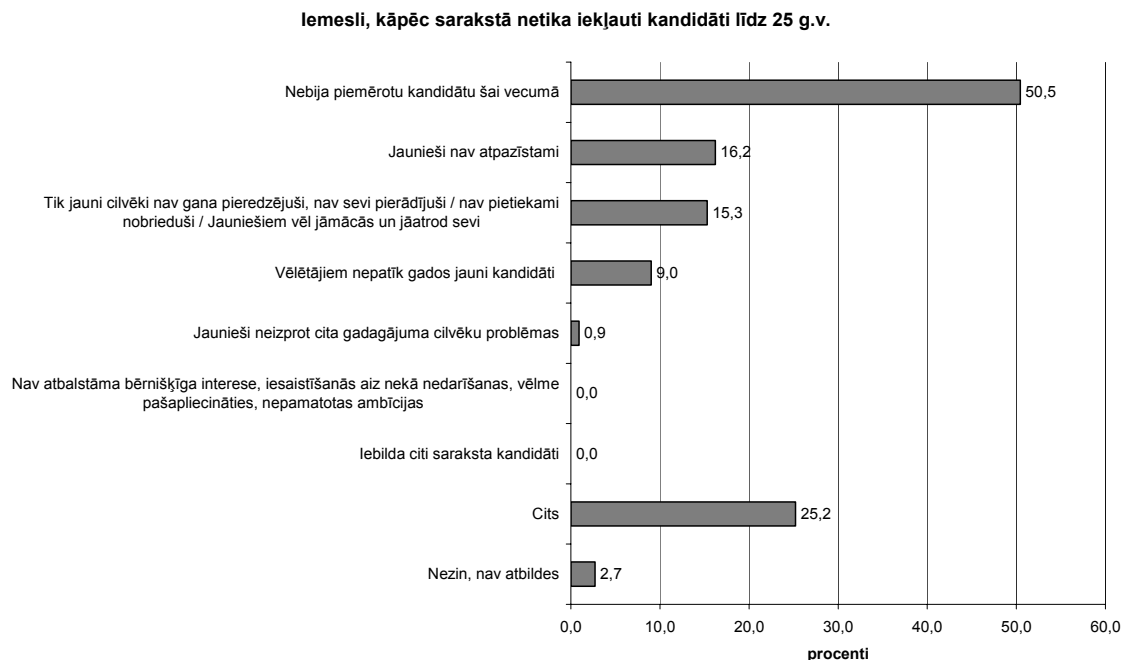
6.zīmējums

Avots: Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja, 2005.g.augusts

Savukārt sarakstu, kuros nebija pārstāvēti jaunieši līdz 25 gadu vecumam (7.zīmējums), līderi visbiežāk šo situāciju skaidroja ar to, ka pašvaldībā šajā vecuma grupā ir **piemērotu kandidātu trūkums(50,5)**. Tika minēti tādi argumenti, ka „*pašvaldības jaunieši studē vai strādā citur*”, tika atzīmēts arī jauniešu trūkums partijā un tas, ka nav jauniešu, kas atbalstītu saraksta ideoloģiju. Tāpat tika norādīts, ka ir vērojama jauniešu politiskā pasivitāte, pašiniciatīvas trūkums, neinteresētība, nevēlēšanās iesaistīties politikā, pašvaldības darbā.

7. zīmējums

Avots: Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptauja, 2005.g.augusts

16,2% atbilžu kā iemesls jauniešu neiekļaušanai tika minēts jauniešu **atpazīstamības trūkums**. Gandrīz tikpat bieži (15,3%) kā iemesls tika minēts **pieredzes trūkums**, tas, ka jaunieši sevi vēl nav pierādījuši, ka viņiem nav atbilstošas izglītības un zināšanu, ka viņiem „*nav pieredzes un zināšanu, lai risinātu saimnieciskas, ekonomiska rakstura problēmas*”

Salīdzinoši bieži (9,%) kā arguments tika minēts arī tas, ka **vēlētājiem nav pieņemami gados jauni kandidāti, piem., „vēlētāji par jauniešiem nebalsos,” „jauniešiem neuzticas,” „vēlētāji balso par pieredzi, pieredzējušajiem, starp jauniešiem tādu nav.”**

25,2% atbilžu tika norādīti arī **citi iemesli jauniešu neiekļaušanai:**

- sarasts sastāvēja no iepriekšējā sasaukuma kandidātiem
- netika meklēti kandidāti no jauniešu vidus
- neaizdomājāmie par šo nepieciešamību
- jaunieši nav motivēti iesaistīties politikā, jaunieši nav ieinteresēti iesaistīties politikā
- jauniešiem ir neiespējami kļūt par plašākas sabiedrības līderiem, kas nepieciešams, lai kandidētu pašvaldību vēlēšanās
- tā kā mēs ļoti vēlu sākām gatavoties vēlēšanām, tad labākie un piemērotākie jaunieši jau bija piesaistīti citām apvienībām
- jaunieši nevar aktīvi iesaistīties darbā mācību dēļ
- šie jaunieši nevar uzņemties atbildību par savu rīcību
- pat neapsvērām ideju piedāvāt vietu sarakstā jauniešiem
- jauniešiem tika piedāvāts, viņi atteicās
- saraksts tapa steigā, tāpēc nebija laika meklēt jauniešus
- jaunieši veidoja paši savu sarakstu
- jauniešiem pienākuma apziņas nav, viņiem neko nevar uzticēt
- sabiedrībai pagastā ir vienots viedoklis par jauniešiem, tie tiek vērtēti pēc vienas mērauklas - tā ir ļoti noraidoša sabiedrības attieksme pret jauniešiem kopumā
- jaunieši izvēlas reklamētās partijas ar krasiem, radikāliem solījumiem
- šī iespēja viņiem netika piedāvāta
- politikā nav vietas jauniešiem, viņi 'aplauzīsies', viņi tai realitātei nav gatavi, tas nav nopietni
- partijas koncepcija kopumā kā konservatīvai partijai
- jaunieši paši nejutās gatavi uzņemties šo atbildību
- jaunieši kā tādi nav piemēroti darbam pašvaldībā – viņi ir pārāk aši un maksimālistiski, lai būtu piemēroti darbam pašvaldībā

Secinājumi:

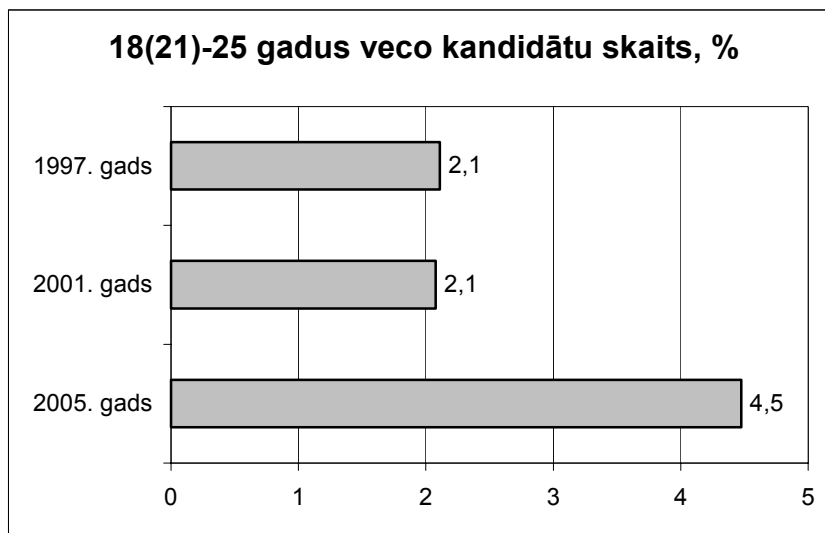
- lai gan vairums aptaujāto partiju un vēlēšanu apvienību līderu likuma grozījumus vērtē pozitīvi, tomēr tajā pat laikā norāda, ka šīs izmaiņas nav iespaidojušas kandidātu atlasī,
- sarakstos tiek iekļauti tādi jaunieši, kas ir sevi pierādījuši, ir savas vecuma grupas līderi, kas ir panākuši savu atpazīstamību,
- salīdzinoši bieži kā problēma tiek minēta šādu jauniešu trūkums pašvaldībā, kas tiek saistīts ar jauniešu politisko pasivitāti, pašiniciatīvas trūkumu, neinteresētību, nevēlēšanos iesaistīties politikā, pašvaldības darbā, kā arī ar to, ka piemēroti kandidāti izvēlas studijas, kas nav savienojams ar darbu pašvaldībā.

4. Oficiālo vēlēšanu datu analīze par jaunatnes līdzdalību 1997.gada, 2001.gada un 2005.gada pašvaldību vēlēšanās

Šī pētījuma sadaļa ir balstīta uz Centrālās vēlēšanu komisijas datiem par deputātu kandidātiem, kas reģistrēti 1997.gada, 2001.gada un 2005.gada pašvaldību vēlēšanās. Datu bāzē tika iekļauta informācija par visiem deputātu kandidātiem, izņemot tos, kuri tika reģistrēti pašvaldību vēlēšanās Rēzeknes pilsētā 2005.gada martā. Deputātu kandidāti, kas tika reģistrēti atkārtotajām vēlēšanās Rēzeknes pilsētā, nav iekļauti šai datu masīvā. 1997.gada un 2001.gada pašvaldību vēlēšanās kandidātu minimālais vecums bija 21 gads, bet 2005.gada vēlēšanās tas tika samazināts līdz 18 gadiem. Datu analīzei ir izmantotas kvantitatīvās analīzes metodes.

Centrālajai vēlēšanu komisijai iesniegtā informācija par kandidātiem pēdējās trijās pašvaldību vēlēšanās liecina, ka 18(21)-25 gadus vecu kandidātu skaits ir nemitīgi pieaudzis. 1997.gada vēlēšanās kandidēja 251 persona vecumā no 21 līdz 25 gadiem, 2001.gadā – 281, bet 2005.gadā, kad kandidātu vecuma cenzs tika pazemināts līdz 18 gadiem – 677 personas.

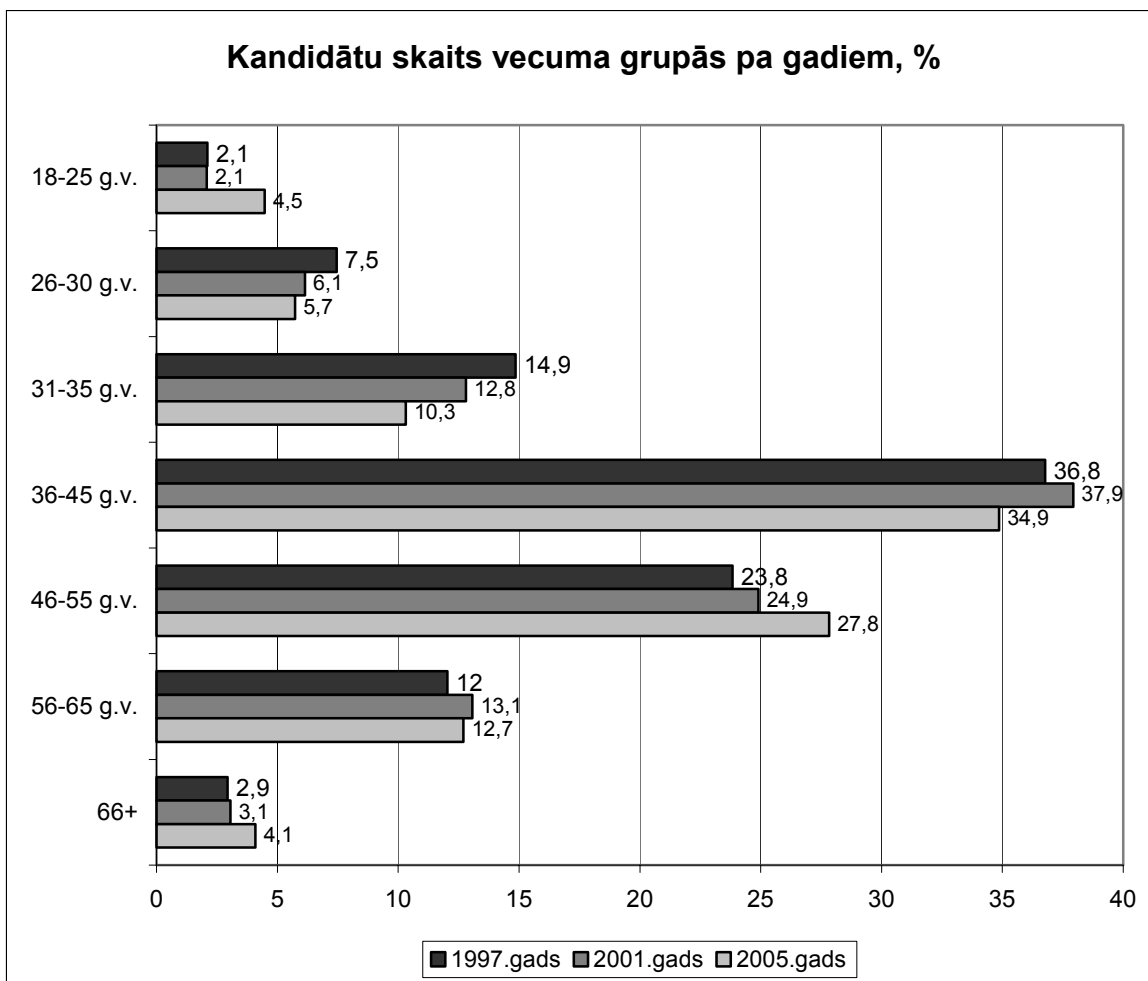
8. zīmējums

Bāze: 18-25 gadus veci respondenti, N=1209

Tomēr jāņem vērā, ka ir palielinājies arī kopējais kandidātu skaits. Savukārt gados jaunāko kandidātu skaita īpatsvars neuzrāda tik viennozīmīgu kāpumu – 1997.gadā - 2,1%, 2001.gadā - 2,1%, 2005.gadā - 4,5%. (8.zīmējums, 9. zīmējums)

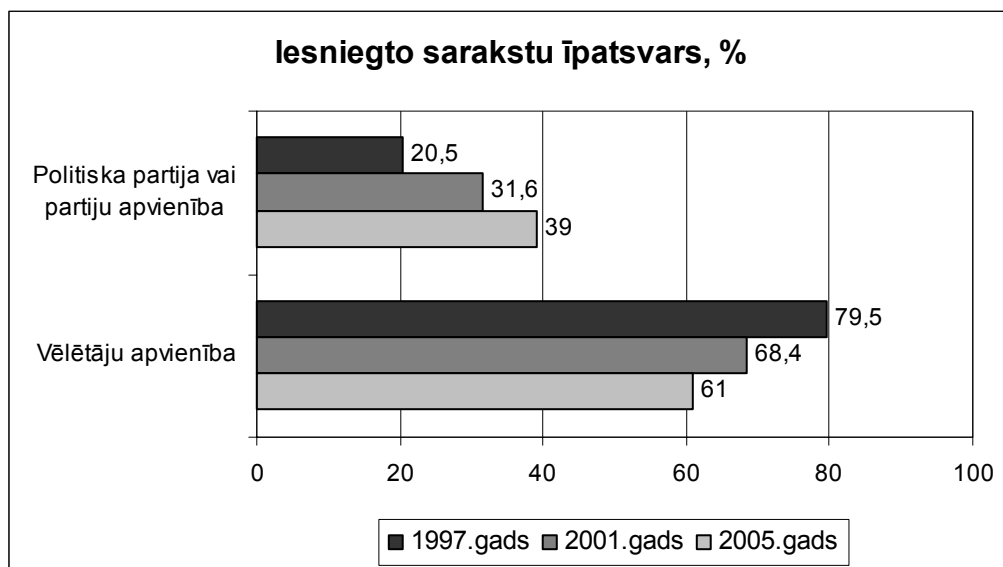
9.zīmējums

Bāze: visi respondenti, N=40559

Arvien pieaug to sarakstu īpatsvars, kurus iesniegušas politiskās partijas – no 20,5% 1997.gadā uz 39% 2005.gadā. (10.zīmējums) Vēl straujāk palielinās to politisko partiju iesniegto sarakstu īpatsvars, kuros ir iekļauti gados jauni kandidāti. Ja 1997.gadā politiskās partijas vai partiju apvienības iesniedza 26,6% no visiem sarakstiem, kuros ir iekļauti jaunieši, tad 2001.gadā šis rādītājs pieaudzis līdz 41,3%, bet 2005.gadā – līdz 47,1%.

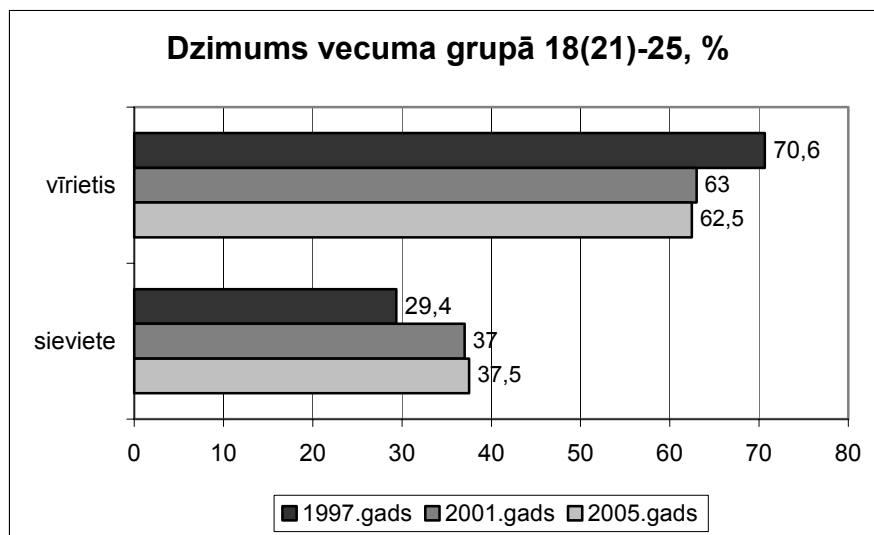
10.zīmējums

Bāze: visi respondenti, N=40559

Jaunāko pašvaldību deputātu kandidātu vidū vērojams pakāpenisks sieviešu īpatsvara pieaugums – no 29,4% 1997.gadā uz 37,5% 2005.gadā. (11. zīmējums)

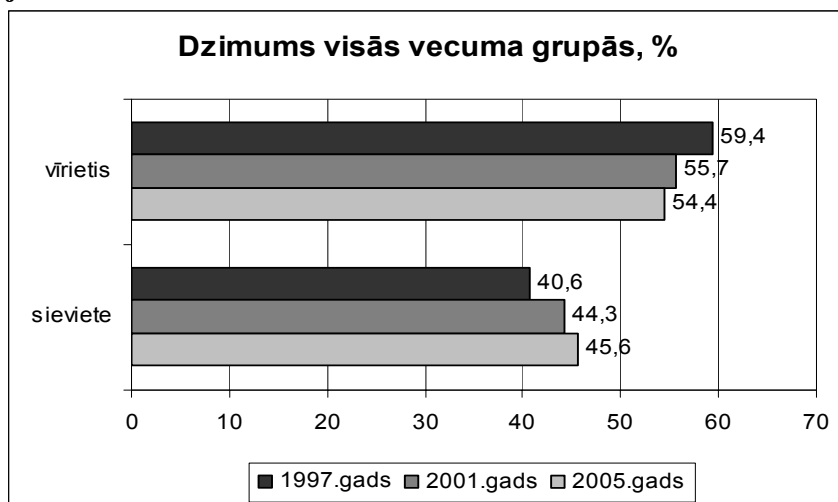
11. zīmējums

Bāze: 18-25 gadus veci respondenti, N=1209

Arī kopējā kandidātu pulkā ir vērojams sieviešu īpatsvara pieaugums no 40,6% 1997.gadā līdz 45,6% 2005.gadā. (12.zīmējums)

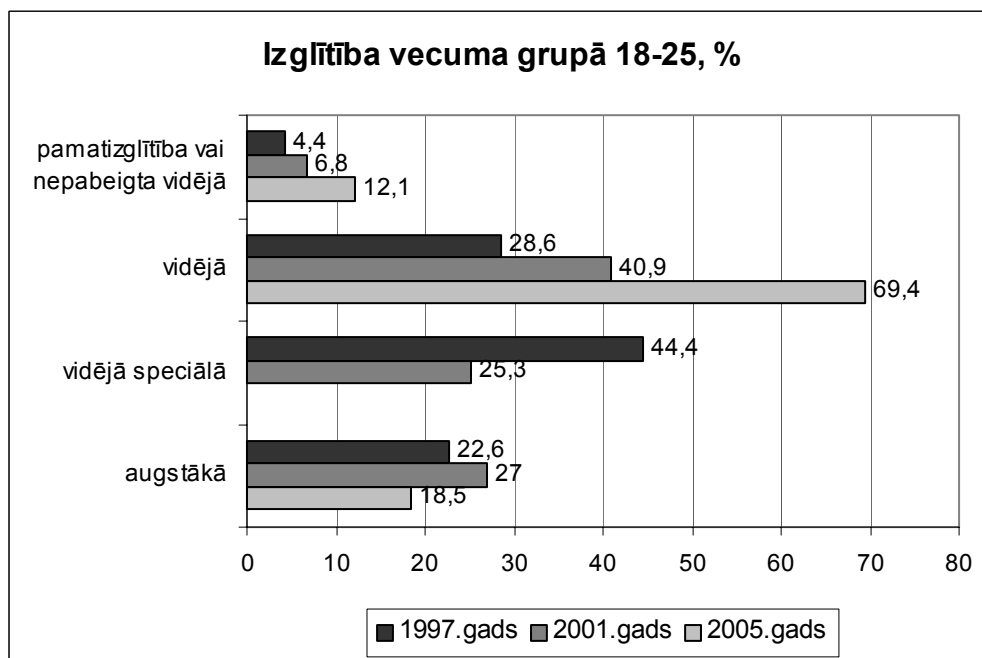
12.zīmējums

Bāze: visi respondenti, N=40559

Ir palielinājies to jauno kandidātu īpatsvars, kuriem ir pamatizglītība vai nepabeigta vidējā izglītība (no 4,4% uz 12,1%), bet sarucis augstākās izglītības īpašnieku īpatsvars (no 22,6% uz 18,5%). Šī tendence ir pretēja labāk izglītoto kandidātu īpatsvara kāpumam visās vecuma grupās kopumā. (13. zīmējums)

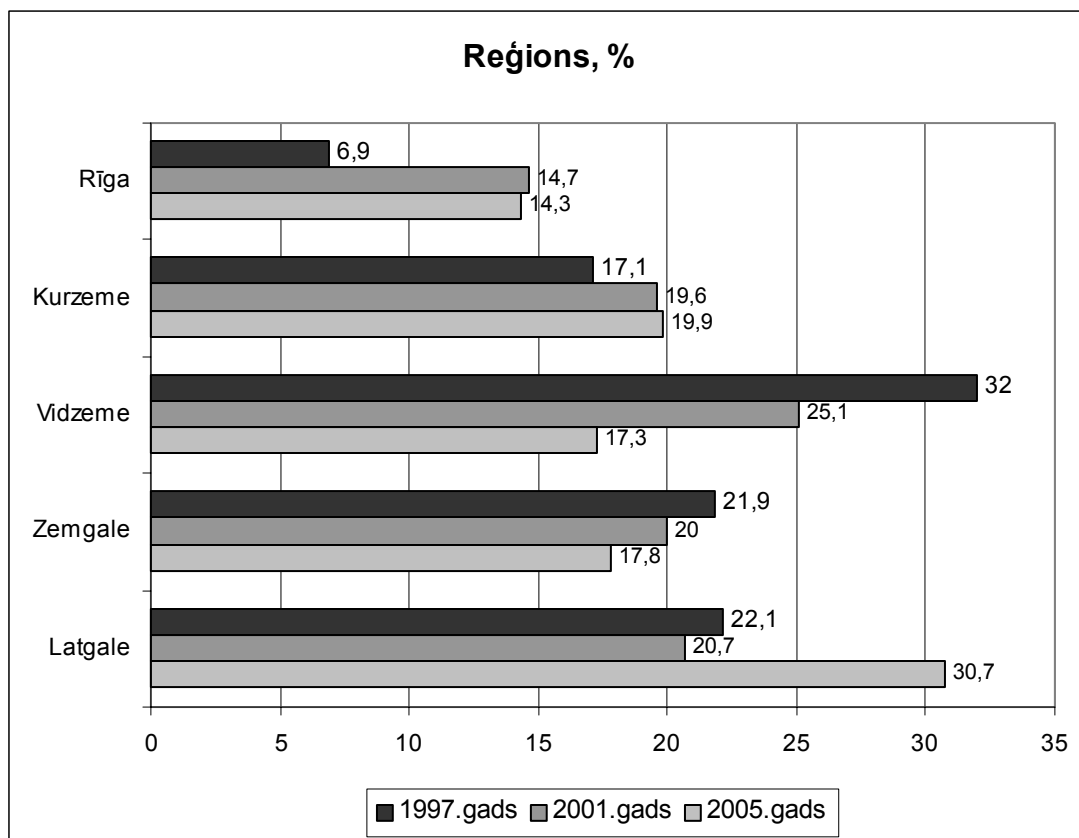
13.zīmējums

Bāze: 18-25 gadus veci respondenti, N=1209

Pēdējās trijās pašvaldību vēlēšanās pastāvīgs kandidējošo jauniešu īpatsvara kāpums vērojams Kurzemē, bet kritums iezīmējas Zemgalē. Interesanti, ka 2005.gadā straujš jauno kandidātu īpatsvara kritums noticis Vidzemē, - šīs iezīmes izpēte būtu jāveic atsevišķā pētījumā. Līdzīgas tendences ir vērojamas deputātu kandidātu kopējā masā. Jāatzīmē, ka valsts lielāko pilsētu pašvaldību vēlēšanās pieteikto jauniešu īpatsvars arvien ir samazinājies uz pagastos un novados kandidējošo jauniešu rēķina. (14.zīmējums)

14. zīmējums

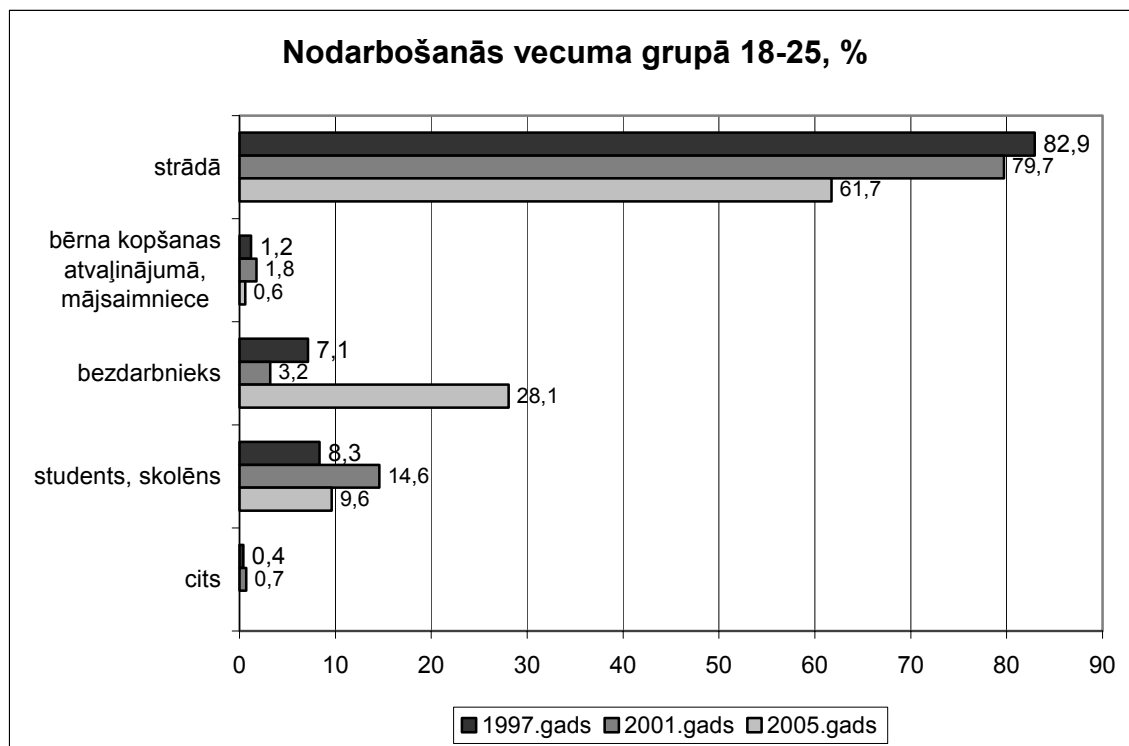

Bāze: visi respondenti, N=40559

2005.gada vēlēšanām tika pieteikts rekordaugsts jauniešu bezdarbnieku skaits (no 3,2% 2001.gadā uz 28,1% 2005.gadā), vienlaikus jūtami samazinoties strādājošo kandidātu īpatsvaram (no 79,7% 2001.gadā līdz 61,7% 2005.gadā). Savukārt kandidējošo skolēnu un studentu īpatsvars šai laika posmā saruka no 14,6% līdz 9,6%. Taču kopējā kandidātu masā strādājošo kandidātu īpatsvars saglabājas visai stabils, bet bezdarbnieku īpatsvars ir

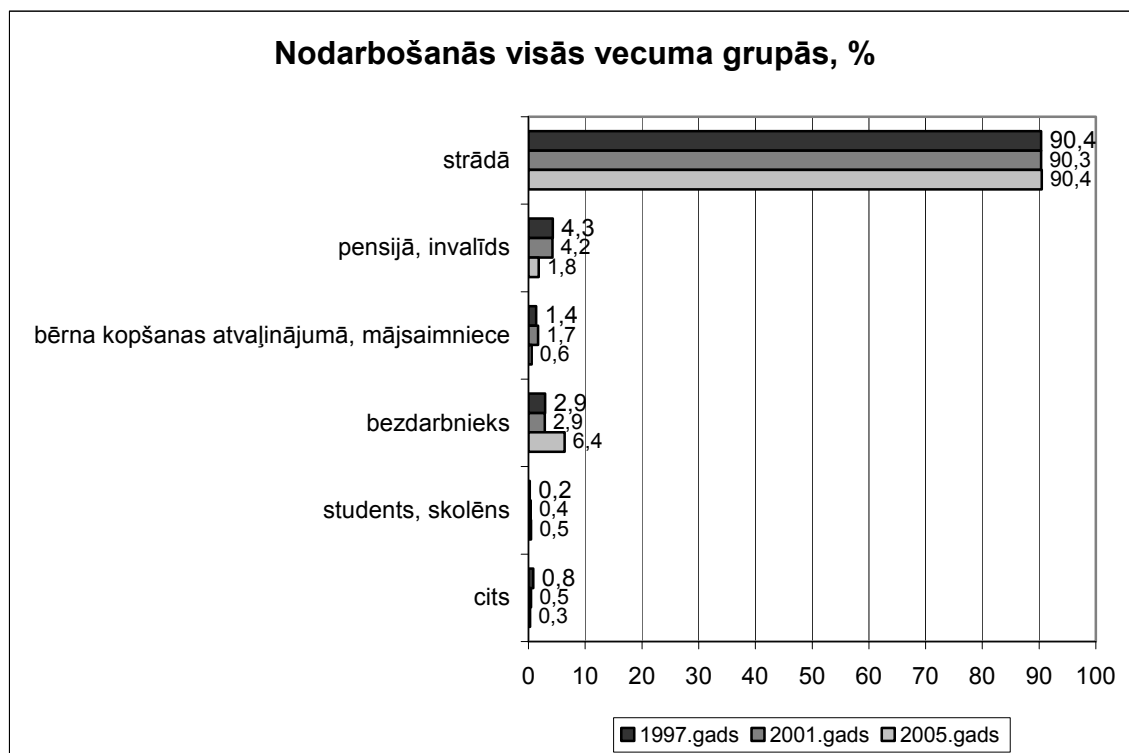
pieaudzis no 2,9% 1997.gadā un 2001.gadā līdz 6,4% 2005.gadā. (15.zīmējums, 16.zīmējums)

15. zīmējums

Bāze: 18-25 gadus veci respondenti, N=1209

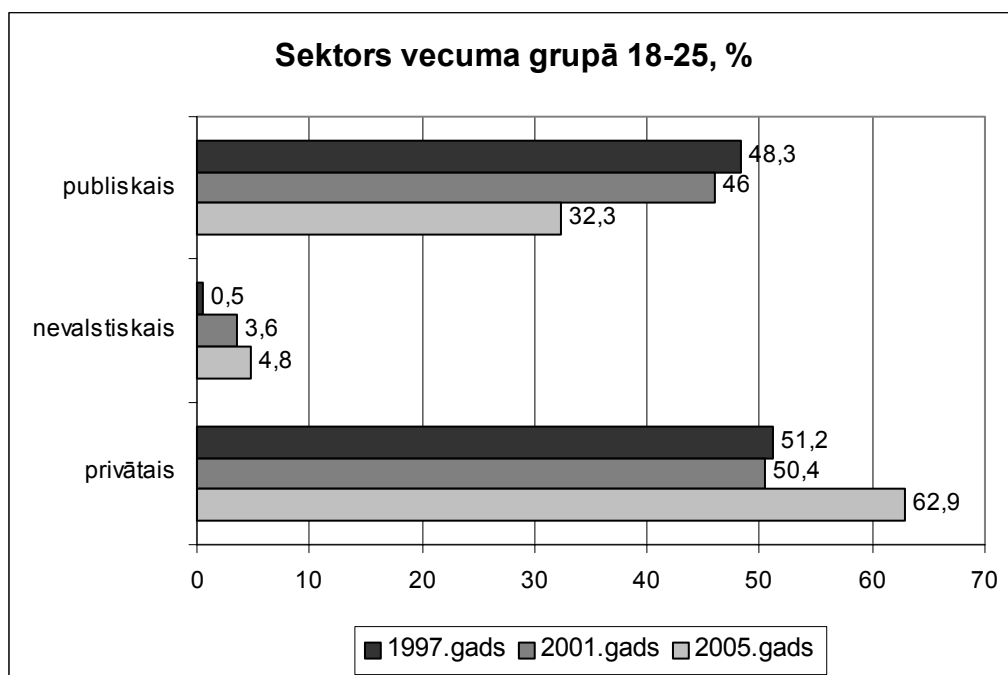
16.zīmējums

Bāze: visi respondenti, N=40559

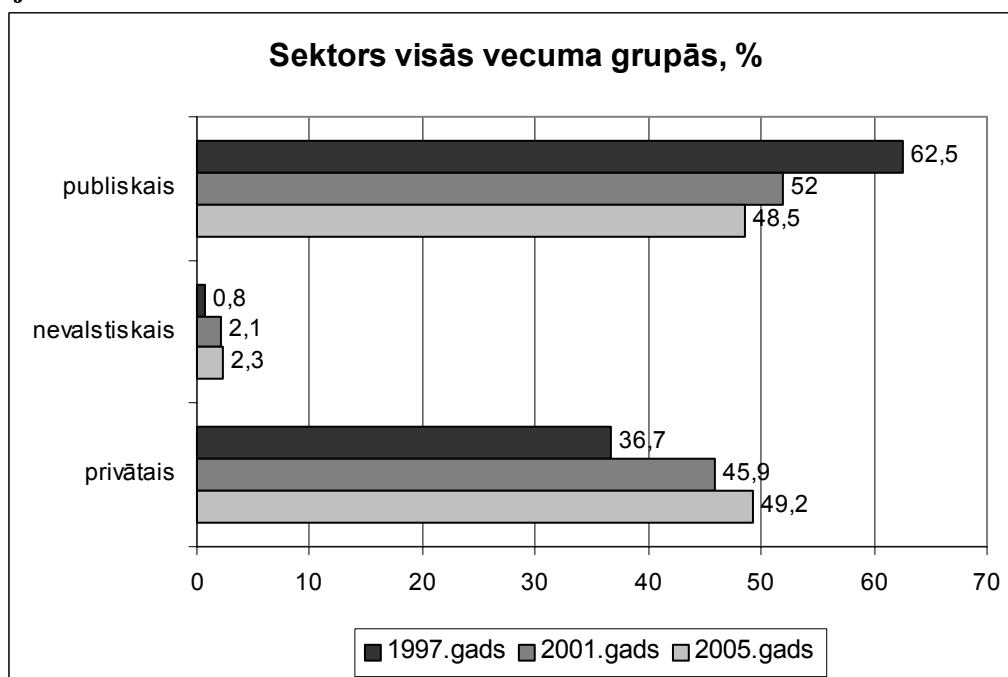
Privātajā sektorā nodarbināto jauno kandidātu īpatsvars ir palielinājies katrās pašvaldību vēlēšanās, 2005.gadā sasniedzot 62,9% no strādājošo kandidātu skaita. Šāda tendence saskan ar privātā sektora darbinieku īpatsvara kāpumu kopējā kandidātu masā, kur gan šie ļaudis veido tikai 49,2% no strādājošo kandidātu kopskaita. (17. zīmējums, 18.zīmējums)

17. zīmējums

Bāze: 18-25 gadus veci respondenti, N=1209

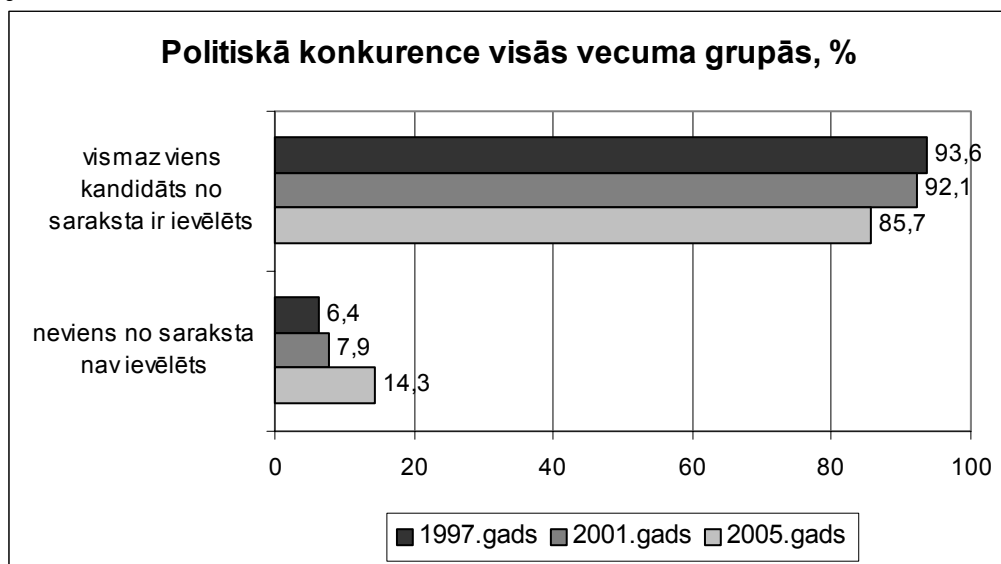
18. zīmējums

Bāze: visi respondenti, N=40559

Palielinās politiskā konkurence pašvaldību vēlēšanās. Ja 1997.gadā no 93,6% sarakstu tika ievēlēts vismaz viens kandidāts, tad 2005.gadā šis skaitlis ir sarucis līdz 85,7%. Vienlaikus ir sarucis arī ievēlēto kandidātu skaits un īpatsvars kopējā kandidātu masā. (19.zīmējums)

19.zīmējums

Bāze: visi respondenti, N=40559

Neraugoties uz partiju un vēlētāju apvienību pieaugošo interesi par gados jauniem kandidātiem, viņu panākumi vēlēšanās arvien pasliktinās. Ja 1997.gadā pašvaldību deputāta mandātu ieguva 16,3% no visiem 21-25 gadus vecajiem kandidātiem, tad 2001.gadā šis skaitlis saruka līdz 11,4%, bet 2005.gadā tikai 7,5% 18-25 gadus veci kandidāti tika ievēlēti darbam pašvaldībās.

Aplūkojot ievēlēto jauniešu sociāli demogrāfiskos profilus, jākonstatē, ka vēlētāji tomēr dod priekšroku vīriešiem. Viņu īpatsvars ievēlēto kandidātu vidū ir augstāks nekā visu kandidātu vidū visās trijās vēlēšanās. Gados jauniem kandidātiem visnelabvēlīgākie ir Rīgas reģiona vēlētāji, kamēr Latgalē atbalsts jaunajiem kandidātiem mēdz būt visaugstākais. Skeptiskāki pret jaunajiem kandidātiem ir pilsētnieki. Visās trijās vēlēšanās labāk ir veicies tiem jaunajiem kandidātiem, kuri strādā, bet sliktāk – skolēniem un studentiem, bezdarbniekiem vai bērna kopšanas atvaļinājumā esošām personām. Turklāt pēdējo divu vēlēšanu dati liecina, ka ievēlētie kandidāti biežāk strādājuši tieši publiskajā

sektorā. Gados jaunajiem kandidātiem ļoti reti ir iepriekšēja politiskā darba pieredze. Tāpēc nav iespējams spriest, vai politiski pieredzējuši jaunieši tiek biežāk ievēlēti.

Secinājumi:

- Pieaug politiskā konkurence pašvaldību vēlēšanās.
- Palielinās partiju un vēlētāju apvienību interese par gados jaunu cilvēku iekļaušanu savos kandidātu sarakstos.
- Partijas aktīvāk nekā vēlētāju apvienības iekļauj savos kandidātu sarakstos gados jaunus cilvēkus.
- Sievietes (it īpaši gados jaunākās) joprojām ir neproporcionāli maz pārstāvētas kandidātu sarakstos.
- Kandidējošo jauniešu izglītības līmenis ir pasliktinājies, īpaši salīdzinājumā ar kopējo deputātu kandidātu masu.
- Kandidējošie jaunieši biežāk nekā kandidāti kopumā strādā privātajā sektorā.
- Ir pieaudzis kandidējošo jauniešu-bezdarbnieku īpatsvars.
- Samazinās pašvaldībās ievēlēto jauniešu īpatsvars. Īpaši skeptiski pret jauniešiem ir Rīgas reģiona vēlētajiem, kā arī pilsētniekiem vispār.
- Jauniešiem ir labākas izredzes tapt ievēlētiem nekā jauniešiem.

Secinājumi par jaunatnes politisko līdzdalību pašvaldību vēlēšanās

Apkopojot pētījuma rezultātus var secināt, ka pašvaldību vēlēšanās politiskā konkurence pamazām palielinās un gan partijas, gan vēlētāju apvienības arvien vairāk deputātu kandidātu sarakstos iekļauj jaunatnes pārstāvjus.

Partijas un vēlētāju apvienības norāda, ka jaunatnes pārstāvjus iekļauj galvenokārt tādēļ, ka ir ieinteresēti piesaistīt sev populārus, atpazīstamus cilvēkus, dažādu sociālo grupu neformālos līderus, aktīvistus, kas varētu piesaistīt plašāku vēlētāju loku, ar jauniešiem tiek saistītas arī cerības par citas pieredzes un zināšanu piesaisti, kas varētu veicināt pārmaiņas un straujāku attīstību pašvaldībās.

Paši jaunieši to, kāpēc partijas iesaista jaunus cilvēkus un iekļauj jauniešus vēlēšanu sarakstos, saredz divējādi – no vienas puses pozitīvi - kā resursu partijas vai vēlētāju apvienības atjaunotnei un inovācijām pašvaldību darbā un no otras puses negatīvi - kā resursu, kas tiek tikai izmantots politisko mērķu sasniegšanai.

Jaunieši, kas piedalījās 2005.gada pašvaldību vēlēšanās kā galvenos kandidēšanas iemeslus norāda vēlēšanos veicināt pārmaiņas un attīstību savā pašvaldībā; iespēju iegūt pieredzi, zināšanas un prasmes, kā iespēju pārstāvēt jauniešu intereses un līdzdarboties lēmumu pieņemšanā, kā iespēju sevī un savu darba spēju apliecināšanai. Tāpat tiek norādīti arī tādi ieguvumi kā sociālo kontaktu iegūšana; karjeras, t.sk. politiskās karjeras veidošanas iespējas, kā arī nespēja atteikt autoritātei.

2005.gada pašvaldību vēlēšanās ievēlēto jauniešu pieredze pirmajos darba mēnešos ir atšķirīga. Ir gan pozitīvā pieredze, - viņi ir pieņemti, tiek uzklauti kā līdzvērtīgi deputāti, saņem atbalstu no vecākajiem kolēģiem, gan arī negatīvā pieredze, ko raksturo nespēja rast saprašanos ar pārējiem deputātiem, pārākuma izpausmes no iepriekšējo sasaukumu deputātu puses, neieklausīšanās gados jaunā deputātā, vilšanās vienaudžos, kas viņus neatbalsta un nesaprot.

Konkrēti raksturojot grozījumu Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 8.pantā ietekmi uz jaunatnes politisko līdzdalību, nākas secināt, ka, lai gan vairums aptaujāto partiju un vēlēšanu apvienību līderu likuma grozījumus vērtē pozitīvi, tomēr tajā pat laikā norāda, ka šīs izmaiņas nav iespaidojušas kandidātu atlasī.

Pašu jauniešu viedoklis par izmaiņām Pašvaldību vēlēšanu likumā ir divējāds. Vieni atzīmē, ka izmaiņas devušas iespēju kandidēt jauniešiem vecumā līdz 21 gadam. Otri uzskata, ka grozījumiem nav bijusi liela nozīme, jo patiesi motivēti un sabiedriski aktīvi jaunieši ir spējīgi sagaidīt attiecīgo vecumu un izvirzīt savu kandidatūru pēc 21 gada sasniegšanas.

Lielākā daļa jauniešu uzskata, ka grozījumi varētu kaut ko mainīt laukos, bet ne pilsētās, jo tur ir mazāka iespējamība, ka 18-21 gadus vecs jauniešs tiks ievēlēts. Bez tam pētījums arī parādīja, ka jaunieši, kuri startēja pagastu un novadu sarakstos, vairāk orientēti uz darbu vietējā pašvaldībā un pārmaiņu veicināšanu savā pagastā. Savukārt jaunieši, kuri startēja pilsētu sarakstos, vairāk orientēti uz tālāku politiskās karjeras attīstību. Līdzīgus secinājumus ļauj izdarīt arī partiju un vēlēšanu apvienību līderu atbildes.

Arī šis pētījums norāda uz problēmām, kas ir akcentētas iepriekšējo gadu pētījumos, - tā ir jauniešu politiskā pasivitāte, pašiniciatīvas trūkums, neinteresētība, nevēlēšanas iesaistīties politikā, pašvaldības darbā. Konkrētā pētījuma kontekstā tiek minēts arī tāds aspekts kā deputāta kandidāta statusam atbilstošu, t.i., aktīvu, pozitīvi motivētu un izglītotu jauniešu trūkums pašvaldībā, kas tiek saistīts ar to, ka piemēroti kandidāti izvēlas studijas, kas nav savienojams ar darbu pašvaldībā, vai arī izvēlas strādāt, un visbiežāk darbu rod ārpus savas pašvaldības.

Šī pētījuma secinājumi vedina uzskatīt, ka institucionālās pārmaiņas vien nespēj būtiski kāpināt jaunatnes politisko līdzdalību. Ir nepieciešams mainīt jauniešu uzskatus un attieksmi pret politiku, veltot lielāku uzmanību jauniešu politiskajai izglītošanai skolā un nodrošinot iespējas apgūt dažādas sociālās iemaņas un piedalīties pieredzes apmaiņas un tīklošanās pasākumos. Vienlaikus būtiska ir arī politisko partiju attieksmes maiņa pret jaunatnes iesaistīšanu politikā, pakāpeniski mazinot izpratni par jauniešiem kā politisku apsvērumu diktētu nepieciešamību.

Pielikumi

- 1. Jaunatnes politisko līdzdalību raksturojošie pētījumi – bibliogrāfija**
- 2. Fokusa grupu dalībnieku raksturojums**
- 3. Fokusa grupu diskusijas plāns**
- 4. Anketa partiju un vēlēšanu apvienību līderiem**
- 5. Pašvaldību deputātu kandidātu sociāli demogrāfisko parametru kodēšanas matrica**
- 6. Pētījuma ietvaros izveidoto datu bāzu saraksts**

1. pielikums

Jaunatnes politisko līdzdalību raksturojošie pētījumi

Bibliogrāfijas saraksts

Pētījumi:

Autoru kolektīvs (2004). *Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: 2004.gada situācijas analīze*. Phare: Rīga.

http://www.integracija.gov.lv/doc_upl/Pilsoniska_sab_attist_Latvija_2004.pdf

Zepa Brigita, Kļave Evita, Jeruma Liene, Krišāne Jolanta (2004). *Cittautiešu jauniešu integrācija Latvijas sabiedrībā izglītības reformas kontekstā*. BSZI: Rīga.

BSZI (2004). *Vēlētāju attieksme pret vēlētāju reģistrācijas un balsošanas kārtību Eiropas Parlamenta vēlēšanās: pētījuma kvalitatīvais posms – fokusa grupu diskusijas atskaite*. <http://www.bszi.lv/downloads/resources/eiroParlam/EP-kvalit.pdf>

BSZI (2004). *Pašvaldību loma sabiedrības integrācijas procesā: izvērstā atskaite*. BSZI: Rīga. http://www.bszi.lv/downloads/resources/pasvaldibas/Pasvaldibas_LV.pdf

Rungule Ritma, Kundziņa Laila, Sniķere Sigita, Lasmanis Dainis, Trapenciēre Liene (2003). *Jaunatnes sabiedrisko organizāciju loma valsts jaunatnes politikas īstenošanā*. Filozofijas un socioloģijas institūts: Rīga. <http://www.ljp.lv/index.php?menu=doc>

BSZI (2003). *Latvijas iedzīvotāju motivācija un ekspektācijas attiecībā pret Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā: Fokusa grupu diskusiju analīze*. Baltijas Sociālo Zinātņu institūts: Rīga. http://www.bszi.lv/downloads/resources/ESfocus/ES_kvalit.pdf

BSZI (2001). *Jaunpilsoņu aptauja*. BSZI, Baltijas Datu nams: Rīga. <http://www.bszi.lv/downloads/resources/jaunpilsoni/jaunpilsoni2001.pdf>

Ikstens Jānis (2001). *Institucionāli mehānismi atbildīgas politikas veicināšanai Latvijā: Satversmes reformas priekšlikumu politoloģisks novērtējums*. Sorosa fonds Latvija: Rīga. <http://www.bszi.lv/?category=publikacijas&lang=lv>

Projekts - Ceļā uz pilsonisku sabiedrību – 2000: Latvijas iedzīvotāju aptauja. II posms 2000./2001. gads. Baltijas Datu nams: Rīga. <http://www.bszi.lv/downloads/resources/pilsoniskaSabiedriba/pilsoniskaSabiedriba2000.pdf>

ANO attīstības programma UNDP (2001). *Latvija Pārskats par tautas attīstību 2000/2001: sabiedriskās politikas process Latvijā*. Rīga: UNDP. http://www.un.lv/html_l/txt_099.htm

Zepa Brigita (1999). *Eiropas Vērtību pētījums*. Baltijas Sociālo Zinātņu institūts: Rīga. <http://www.bszi.lv/downloads/resources/evp/evp1999.pdf>

Koroļeva Ilze, Rungule Ritma, Sebre Sandra, Trapenciēre Ilze (1999). *Latvijas jaunatnes socioloģisks portrets*. LU Filozofijas un socioloģijas institūts: Rīga.

BSZI (1999). *Politiskā līdzdalība Latvijā*. Baltijas Sociālo Zinātņu institūts: Rīga. <http://www.bszi.lv/downloads/resources/politLidzdaliba/politLidzdaliba1999.pdf>

Ozoloņa Inese, Čaplinska Liene (1998). *Fokusa grupas diskusijas, NVO centra darbības vērtējums*. Baltijas Datu nams: Rīga. <http://www.bszi.lv/downloads/resources/nvo/nvo1998.pdf>

Pētījumu un rīcības programma 'Ceļā uz pilsonisku sabiedrību': Atskaite, 1. un 2. posma rezultāti (1997). Baltijas Datu nams: Rīga. <http://www.bszi.lv/downloads/resources/pilsoniskaSabiedriba/pilsoniskaSabiedriba1997.pdf>

Zepa Brigita (1995). Valsts statusa maiņa un pilsoniskā apziņa. *Latvijas Zinātņu akadēmijas vēstis*. Nr.7/8 (576/577), 31.-44.lpp. http://www.bszi.lv/downloads/publications/pils_apzina.pdf

Publikācijas:

Kļave Evita (2004). Minoritāšu jaunatne: starp diviem dzirnakmeņiem. Baltijas Sociālo Zinātņu institūts. Publicēts portālos www.politika.lv (24.08.2004.) un www.delfi.lv (29.08.2004.)

Zepa Brigita. Citizenship, Official Language, Bilingual Education in Latvia: Public Policy in the Last 10 Years. <http://www.bszi.lv/downloads/publications/bilingvalaIzglitiba10g.pdf>

Miezaine Zita. Jaunieši politikā – jauna politika? Publicēts portālā [poltika.lv](http://www.politika.lv/index.php?id=101753&lang=lv) <http://www.politika.lv/index.php?id=101753&lang=lv>

Trapenciēre Ilze (2001). Youth making tracks. Winners and losers. Publicēts portālā [politika.lv](http://www.politika.lv/index.php?id=101971&lang=lv) <http://www.politika.lv/index.php?id=101971&lang=lv>

Aptaujas:

Iedzīvotāju aptauja par dažādiem sabiedrības integrācijas aspektiem. Pasūtītājs: Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Izpildītājs: SKDS. Finansējums: ANO Attīstības programma. Rīga, 2003.gada novembris <http://www.integracija.gov.lv/index.php?id=386&sadala=22>

Iedzīvotāju integrācija: sabiedriskās aktivitātes. Aptauja. Pasūtītājs: LR Tieslietu ministrijas Sabiedrības integrācijas departaments. Izpildītājs: SKDS. Finansējums: ANO Attīstības programma. Rīga, 2002. <http://www.integracija.gov.lv/index.php?id=40&sadala=22>

Sabiedrības uzskati atsevišķos integrācijas jautājumos. Aptauja. Pasūtītājs: LR Tieslietu ministrijas Sabiedrības integrācijas departaments. Izpildītājs: SKDS. Finansējums: ANO Attīstības programma. Rīga, 2002.

<http://www.integracija.gov.lv/index.php?id=117&sadala=22>

2. pielikums

Fokusa grupu dalībnieku raksturojums

18-25 gadus veco jauniešu sekmes 2005.gada pašvaldību vēlēšanās pa novadiem

Apgabals	ievēlēti	neievēlēti
Rīga	3	181
Vidzeme	14	157
Zemgale	11	116
Latgale	9	110
Kurzeme	11	97
kopā	48	661

Avots: CVK dati, <http://www.pv2005.cvk.lv>

1.grupa (ievēlētie kandidāti)

Nr.	Kods / dzimums	Rajons	Pašvaldība	vecums
1	A1 / vīrietis	Rīga	Pilsēta	21
2	B1 / vīrietis	Dobele	Pagasts	22
3	C1 / vīrietis	Kuldīga	Pagasts	24
4	D1 / vīrietis	Valka	Pagasts	21
5	E1 / sieviete	Valmiera	Pagasts	22
6	F1 / sieviete	Dobele	Pagasts	23

2.grupa (ievēlētie kandidāti)

Nr.	Kods / dzimums	Rajons	Pašvaldība	vecums
1	A2 / vīrietis	Ventspils	Pagasts	25
2	B2 / vīrietis	Cēsis	Pagasts	25
3	C2 / sieviete	Bauska	Pagasts	21
4	D2 / sieviete	Gulbene	Pagasts	22

3.grupa (neievēlētie kandidāti, rajonu pilsētas un pagasti)

Nr.	Kods / dzimums	Rajons	Pašvaldība	vecums
1	A3 / sieviete	Balvu	Pagasts	22
2	B3 / sieviete	Jēkabpils	Pilsēta	21
3	C3 / sieviete	Kuldīga	Pilsēta	19
4	D3 / vīrietis	Kuldīga	Pilsēta	20
5	E3 / sieviete	Tukums	Pilsēta	20
6	F3 / vīrietis	Balvu	Pagasts	19
7	G3 / sieviete	Ogre	Pagasts	20

4.grupa (neievēlētie kandidāti, rajonu pilsētas un pagasti)

Nr.	Kods / dzimums	Rajons	Pašvaldība	vecums
1	A4 / vīrietis	Cēsis	Pilsēta	24
2	B4 / vīrietis	Madona	Pilsēta	19
3	C4 / vīrietis	Cēsis	Pagasts	22
4	D4 / sieviete	Valmiera	Pilsēta	21
5	E4 / sieviete	Talsi	Pagasts	21

5, grupa (neievēlētie kandidāti, republikas pilsētas)

Nr.	Kods / dzimums	Rajons	Pašvaldība	vecums
1	A5 / vīrietis	Rēzekne	Pilsēta	21
2	B5 / vīrietis	Rēzekne	Pilsēta	22
3	C5 / vīrietis	Jūrmala	Pilsēta	19
4	D5 / sieviete	Rīga	Pilsēta	21
5	E5 / sieviete	Jūrmala	Pilsēta	22

3.pielikums

Fokusa grupu diskusijas plāns

Ievads

Pasūtītājs – Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības lietās sekretariāts

Veicējs – ViA

Iepazīšanās

Diskusijas noteikumi: runāt pa vienam, izslēgt mobilos,

Ieraksta nepieciešamība un garantijas par konfidencialitāti

iesildošā diskusijas daļa

1. **kā Jūs raksturotu sevi un savas sabiedriskās un politiskās aktivitātes, piemēram, skolā, augstskolā, NVO vai arī kādu jautājumu aktualizēšanā un risināšanā vietējā sabiedrībā?**

diskusija

2. **Kas Jūs kā jaunus cilvēkus saista un interesē politikā un tajā notiekošajos procesos?** (ko domā par politiku vispār; jauni cilvēki, iesaistījušies; kas ir viņu priekšstati par politiku; stereotipi par politiku; attieksme pret politiskajiem procesiem)
3. **Kā un kāpēc Jūs nolēmāt kandidēt pašvaldību vēlēšanās? Kādi faktori ietekmēja Jūsu lēmumu iesaistīties vietējā politikā? Kā to ietekmēja likuma grozījumi?** (kas mudināja kandidēt, vai kāds aicināja? **Kāda varētu būt jauniešu motivācija kandidēt pašvaldību vēlēšana?** (īstermiņa +/- un ilgtermiņa +/-)

Kā varētu komentēt šos datus?

18-25: kandidēja 661, ievēlēja 48 (7,26%)

1 – Rīga: 3/181 (1,65%)

2 – Vidzeme: 14/157 (8,9%)

3 – Zemgale: 11/116 (9,48%)

4 – Latgale: 9/110 (8,18%)

5 – Kurzeme: 11/97 (11,3%)

4. **Kā Jūs raksturotu savu pieredzi pašvaldības deputāta statusā? Kā Jūs saredzat, ko jaunieši var mainīt un ietekmēt, ejot politikā?**
5. **Kā līdzdalība pašvaldību vēlēšanās, Jūsaprāt, varētu ietekmēt tālākās iespējas? (Kā līdzdalība pašvaldību vēlēšanās ietekmē iespēju startēt „lielajā politikā”?)**

4.pielikums

Anketa partiju un vēlēšanu apvienību līderiem

Labdien! Vidzemes augstskola sadarbībā ar Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātu veic pētījumu par Jaunatnes politisko līdzdalību pašvaldību vēlēšanās. Šīs aptaujas mērķis ir noskaidrot partiju un vēlēšanu apvienību līderu viedokli par grozījumiem pašvaldību vēlēšanu likumā, kas dod iespējas jaunatnei jau no 18 gadu vecuma aktīvāk piedalīties pašvaldības politiskajā dzīvē. Aptaujas rezultāti tiks izmantoti tikai apkopotā veidā, saglabājot informācijas sniedzēja konfidencialitāti. Lūdzam jūs veltīt 5-7 minūtes laika, lai atbildētu uz jautājumiem.

1. Kā jūs vērtējat 18 – 21 gadus vecu jauniešu zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas pašvaldību darbā? (Nolasīt variantus)

1. Pozitīvi
2. Drīzāk pozitīvi
3. Ne pozitīvi, ne negatīvi
4. Drīzāk negatīvi
5. Negatīvi
6. Nezin, n/a

2. Kā jūs vērtējat 18 – 21 gadus vecu jauniešu personības brieduma atbilstību darbam pašvaldībā (piem, atbildības sajūtu, spēju pieņemt lēmumus)? (Nolasīt variantus)

1. Ļoti labi
2. Labi
3. Viduvēji
4. Slikti
5. Ļoti slikti
6. Nezin, n/a

3. Kā Jūs kopumā vērtējat izmaiņas Pašvaldību vēlēšanu likumā, kas dod iespēju tikt ievēlētam jau no 18 gadu vecuma, nevis no 21, kā iepriekš? (Nolasīt variantus)

1. Pozitīvi
2. Drīzāk pozitīvi
3. Ne pozitīvi, ne negatīvi
4. Drīzāk negatīvi
5. Negatīvi
6. Nezin, n/a

4. Cik lielā mērā šis izmaiņas iespaidoja kandidātu atlasī Jūsu sarakstam 2005.gada pašvaldību vēlēšanās? (Nolasīt variantus)

1. Lielā mērā
2. Diezgan lielā mērā
3. Diezgan maz
4. Nemaz neiespaidoja
5. Nezin, n/a

5. Vai Jūsu kandidātu sarakstā tika iekļauti kādi kandidāti līdz 25 gadu vecumam?

1. Jā -> *pāreja uz 6.jaut.*
2. Nē -> *pāreja uz 8.jaut.*
3. Nezin -> *pāreja uz demogrāfiju*

FILTRS: JA Q5=1 (kandidātu sarakstā TIKĀ iekļauti kādi kandidāti līdz 25 gadu vecumam)

6. Lūdzu, nosauciet ne vairāk kā trīs svarīgākos iemeslus, kāpēc sarakstā tika iekļauti kandidāti līdz 25 gadu vecumam? (NELASĪT variantus)

1. Bija pazīstams un populārs jauniešis // Jauniešis nāk no zināmas ģimenes // sevi pierādījis jauniešis, kam iedzīvotāji uzticas
2. Jaunatne dod vēlētajiem ticību par pārmaiņām / ienesīs pārmaiņas, lauzīs rutīnu / cita pieredze un citas zināšanas // jaunatnes maksimālisms, ideālisms, strādā ar lielāku atdevi nekā ģimenes vai karjeras cilvēki
3. Tāds saraksts būtu pievilcīgāks vēlētajiem // jaunieši kā nepieciešamība sarakstā
4. Jauniešiem ir jādod iespēja izpausties, sevi pierādīt
5. Veids kā noturēt jauniešus pagastā / pašvaldībā
6. Likuma izmaiņas
7. Nepieciešamība nodrošināt ietekmīgu uzņēmēju klātbūtni sarakstā / viņu atbalstu partijai
8. Pašvaldībā ir jābūt kādam, kas pārstāv jauniešus un aizstāv viņu intereses
9. Ar neatlaidību un uzstājību, panāca, ka tiek iekļauts sarakstā
10. Cits (*ierakstīt*):
11. Cits (*ierakstīt*):
12. Cits (*ierakstīt*):
13. *Nezin, n/a*

FILTRS: JA Q5=1 (kandidātu sarakstā TIKĀ iekļauti kādi kandidāti līdz 25 gadu vecumam)

7. Vai gados jaunu (līdz 21/25 g.v.) kandidātu iekļaušana sarakstā bija sekmīga un attaisnojama sevi? (NELASĪT variantus)

1. Jā -> *pāriet pie demogrāfijas*
2. Drīzāk jā -> *pāriet pie demogrāfijas*
3. Drīzāk nē -> *pāriet pie demogrāfijas*
4. Nē -> *pāriet pie demogrāfijas*
5. *Nezin, n/a* -> *pāriet pie demogrāfijas*

FILTRS: JA Q5=2 (kandidātu sarakstā NETIKA iekļauti kādi kandidāti līdz 25 gadu vecumam)

8. Lūdzu, nosauciet ne vairāk kā trīs svarīgākos iemeslus, kāpēc sarakstā netika iekļauti kandidāti līdz 25 gadu vecumam? (NELASĪT variantus)

1. Nebija piemērotu kandidātu šai vecumā
2. Vēlētājiem nepatīk gados jauni kandidāti
3. Tik jauni cilvēki nav gana pieredzējuši, nav sevi pierādījuši / nav pietiekami nobrieduši / Jauniešiem vēl jāmacās un jāatrod sevi
4. Jaunieši nav atpazīstami
5. Iebilda citi saraksta kandidāti
6. Jaunieši neizprot cita gadagājuma cilvēku problēmas
7. Nav atbalstāma bērnišķīga interese, iesaistīšanās aiz nekā nedarīšanas, vēlme pašapliecināties, nepamatotas ambīcijas
8. Cits (*ierakstīt*):
9. Cits (*ierakstīt*):
10. Cits (*ierakstīt*):
11. Nezin, n/a

DEMOGRĀFIJA

D1 Reģions

1. Rīga
2. Vidzeme
3. Zemgale
4. Latgale
5. Kurzeme

D2 Pašvaldības tips

1. Republikāniskā pilsēta
2. Pilsēta
3. Novads
4. Pagasts

D3 Pašvaldības nosaukums: _____

D4 Vēlētāju apvienība vai partija

1. Apvienība
2. Partija

D5 Saraksta nosaukums: _____

D6 Tika ievēlēti vai netika ievēlēti

1. Ievēlēja
2. Neievēlēja

5. pielikums

Pašvaldību deputātu kandidātu sociāli demogrāfisko parametru kodēšanas matrica

Parametrs	Skala
Dzimums	1 – vīrietis 2 – sieviete
Vecums	1 – 18-25 g.v. 2 – 26-30 g.v. 3 – 31-35 g.v. 4 – 36-45 g.v. 5 – 46-55 g.v. 6 – 56-65 g.v. 7 – 66+
Tautība	1 – latvietis 2 – krievs 3 – baltkrievs 4 – ukraīnis 5 – cits
Izglītība	1 – pamatzglītība 2 – vidējā 3 – vidējā speciālā 4 – augstākā 5 – n/a
Reģions	1 – Rīga 2 – Kurzeme 3 – Vidzeme 4 – Zemgale 5 – Latgale
Apdzīvotas vietas tips	1 – valsts 7 lielākās pilsētas 2 – cita pilsēta 3 – pagasts 4 – novads
Nodarbošanās	1 – strādā 2 – pensijā 3 – bērna kopšanas atvaļinājumā, mājsaimniece 4 – bezdarbnieks 5 – students, skolēns 6 – cits
Nodarbošanās sektors (<i>tiem, kuri strādā</i>)	1 – publiskais 2 – nevalstiskais 3 – privātais
Nodarbošanās statuss (<i>tiem, kuri strādā</i>)	1 – uzņēmuma īpašnieks/vadītājs 2 – ierēdnis, speciālists 3 – mazkvalificēts pakalpojumu sfēras darbinieks vai fiziska darba strādnieks
Saraksta iesniedzējs	1 – politiska partija vai partiju apvienība 2 – vēlētāju apvienība
Saraksta sekmes	1 – vismaz viens kandidāts no saraksta ir ievēlēts 2 – neviens no saraksta nav ievēlēts
Kandidāta sekmes	1 – ir ievēlēts 2 – nav ievēlēts

6.pielikums

Projekta ietvaros izveidotās datu bāzes

1997.gada pašvaldību vēlēšanu dati

2001.gada pašvaldību vēlēšanu dati

2005.gada pašvaldību vēlēšanu dati

Partiju un vēlēšanu apvienību līderu aptaujas dati

Jaunatnes politisko līdzdalību raksturojošie pētījumi – pētījumu apskats

Visas šīs datu bāzes elektroniskā formātā ir pieejamas ĪUMSILS un ViA